

UTBILDNINGSPOLITISKT

HANDLINGSPROGRAM

Antaget av partifullmäktige 6 nov 2020

K
D

Innehåll

1 Inledning	3
1.1 Mål och vision	3
1.2 Problemformulering	3
2 Förskola	5
2.1 Mindre barngrupper i förskolan	6
2.2 Digital kompetens i läroplanen	7
2.3 Valfrihet i barnomsorgen	8
3 Grundskola och gymnasium	10
3.1 Mer undervisningstid för eleverna	10
3.2 Stofffrängsel i kursplanen	11
3.3 Utred en årskursindelad timplan	11
3.4 Utred läroplikt alternativt förlängd skolplikt	12
3.5 Läs- och skrivinläring	12
3.6 Mer rörelse i skolan	14
3.7 Rättvisa betyg	16
3.8 Digitalisering i skolan	18
3.8.1 Vikten av källkritik	20
3.8.2 Trygghet på nätet	20
3.9 Modersmålsundervisning	21
4 Förebygg och hantera problem	22
4.1 Trygghet och hälsa i skolan	23
4.1.1 Arbete mot mobbning	25
4.1.2 Ensamhet och utanförskap	25
4.1.3 Insatser mot bråk och oro	26
4.1.4 En samlad barn- och ungdomshälsa och elevhälsogaranti	26
4.2 Specialpedagoger och speciallärare – viktiga kompetenser i teamet runt eleven	27
4.3 Hemmasittare – barn som inte går i skolan	27
4.4 Skolsegregation	28
5 Stimulerande och trygga fritidshem	29
5.1 Mer rörelse på fritids	31
6 Huvudmannaskap	32
7 En skriande lärarbrist	33
7.1 Höj behörighetskraven	34

7.2 Hög kvaliteten på lärarutbildningarna och stärk forskningen	34
7.3 Forska och undervisa	35
7.4 Rätt till fortbildning för lärare	36
7.5 Karriärlärartjänster	36
7.6 Minska den administrativa bördan	37
8 Rektorererna är skolans ledare	38
9 Det fria skolvalet	39
10 Friskolor	40
10.1 Bekämpa problem, var de än förekommer	42
11 Vägen till vidare studier och yrkesliv börjar tidigt	42
12 Det livslånga lärandet – aldrig för sent!	43

1 Inledning

1.1 Mål och vision

Kristdemokraternas vision är en skola där ingen hålls tillbaka och ingen lämnas efter; en skola där varje barn och elev får utvecklas efter sin fulla potential, till vidare studier, ett meningsfullt yrkesliv och delaktighet i samhällsgemenskapen.

En skola där varje barn finner trygghet, kamratskap och får utlopp för sin kunskapsörst, där varje barn får känna lycka när bokstävernans betydelse faller på plats, där matematiken blir en spännande lek och där sinnena vidgas och världen öppnas upp allteftersom barnet blir äldre.

I den skolan får läraren tid att vara lärare, tid att se varje barn, och möjlighet att utvecklas i sin roll som lärare tillsammans med lärarkolleger och skolledning och i samspel med övriga professioner i teamet kring eleven.

I vår vision för skolan står kunskap och bildning i fokus. Bildning som ger förståelse för samhället vi lever i och historien vi kommer ur. Kunskaper som sedan bildar grund för djupare analyser och reflektioner.

Elever blir sedda och förstådda, rektorer och skolledare känner förtroendet från föräldrar och politiker att tillsammans med sina medarbetare driva sin skola i bästa möjliga anda till bästa möjliga resultat, styrda av lagar och regler men med förtroende att driva skolan utifrån de unika omständigheter som kan tänkas råda just där.

För oss är friskolorna en naturlig del av utbildningssystemet och ingår i ett samspel på lika villkor med de kommunala skolorna, för att ge eleverna bästa möjliga valmöjligheter och förutsättningar att få det stöd och de utmaningar de behöver för att utvecklas optimalt. I mångfalden ges skolor dessutom bättre möjligheter att lära av varandras exempel.

Målet för förskolan, fritidshemmen, familjedaghemmen samt övrig pedagogisk omsorg ska vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling.

Det är vår uppfattning att skollagen väl sammanfattar skolans uppdrag när det gäller att förmedla grundläggande värden när den slår fast att *”Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet mellan människor är de värden som skolan ska gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.”*

1.2 Problemformulering

Mycket i den svenska skolan är bra. Tusentals lärare brinner för att varje dag hjälpa barn att utvecklas. Kunskaper och värden förmedlas. Barn får vänner för livet, får uppleva det magiska ögonblicket att börja första klass och många kommer för alltid minnas sin första

lärare. Skolan är början på ett liv där de demokratiska värderingarna skall hjälpa eleven att bli en aktiv samhällsmedborgare.

Skolan har under decennier varit föremål för flera genomgripande reformer. Vi tror inte att det är ännu fler stora reformer som behövs. Vi vill istället peka ut konkreta satsningar och förslag till förbättringar. Det är angeläget att de förändringar som föreslås för skolan är långsiktiga och att alla nya reformer som görs förenklar för både elever, föräldrar och lärare att förstå sina ansvarsområden. Det är nödvändigt att eftersträva stabilitet, kontinuitet och arbetsro för skolan.

Även om mycket i skolan fungerar bra så finns det också stora problem som vi behöver komma till rätta med.

Forskning visar att skolan är en stark skyddsfaktor mot framtida utanförskap. Elever som går ut skolan med godkända betyg har i långtidsuppföljningar signifikant bättre ekonomi, fysisk och psykisk hälsa samt lägre grad av socialt utanförskap och kriminalitet. En av de viktigaste faktorerna för att inte hamna utanför samhället längre fram i livet är alltså att klara skolan. Det är därför allvarligt att nästan en fjärdedel av eleverna går ut grundskolan utan godkända betyg.

För att höja andelen elever som går ut skolan med fullständiga betyg krävs tidiga insatser. Att tidigt fånga upp elever måste vara högsta prioritet. Allt för många barn får speciallärarstöd väldigt sent i skolgången, med tyngdpunkt i högstadiet. Det innebär att många har gått med svårigheter länge. Har man inte fått grunderna i läsning från början påverkar det skolgången i så gott som alla ämnen. Vi måste vända utvecklingen så att extra stöd och hjälp sätts in tidigt, innan barnets problem vuxit sig allt för stora. Det ska inte vara stigmatiserande att få stöd av speciallärare och det behöver heller inte vara ett stöd som varar för evigt. Ett barn kan behöva extra stöd med ett enskilt moment, ett annat med flera. En del barn vill gå snabbare fram än de övriga. För dem kan specialpedagogisk kompetens bidra till en bättre och mer meningsfull skolgång, med utmaningar som håller lusten att lära levande.

Skolan har problem med bristande likvärdighet. I vissa skolor klarar de flesta eleverna godkända betyg, i andra bara en fjärdedel. Politiken ansvarar för att bena ut orsakerna och göra någonting åt dem.

Svensk skola har av tradition en viktig kompensatorisk roll. I decennier har elever med sämre förutsättningar fått särskilt stöd och därmed en bättre chans att klara målen och få en utbildning som kan leda till jobb och försörjning. I olika studier, som PISA-rapporterna, kan man dock se en ökande segregation och sjunkande resultat bland stora elevgrupper. OECD påtalar att Sverige har misslyckats med att rikta särskilda satsningar till områden med stort socialt utanförskap.

Skolans kompensatoriska uppdrag ser annorlunda ut idag än förr. Historiskt var det traditionella klassklyftor som åsyftades. Idag ser vi att de största skillnaderna är kopplade till invandring och vid vilken ålder man kom till Sverige.

Lärarnas arbetsmiljö, både psykosocialt och fysiskt, är ytterligare ett område som behöver förbättras. En central fråga är att det finns tid för det varje lärare en gång valde att utbilda sig för – att få undervisa.

I dag äts allt för mycket av lärarens tid upp av annat. Administration är ett exempel. Att lösa konflikter, som följer med från skolgården in i klassrummet, är ett annat.

Skolan har en viktig roll för varje människas utveckling och möjligheter att leva ett gott liv. Det är ingen liten sak. För även om den absoluta grunden för ett barn läggs i familjen, är skolan språngbrädan uppåt och utåt. Skolan ska ge alla barn förutsättningar att klara sig i samhället. Förutsättningar att växa i sin kunskapsinhämtning, förutsättningar att delta i demokratiska processer och gå in i yrkeslivet.

Alla barn ska ges förutsättningar att klara skolan och varje barn ska få den hjälp och det stöd de behöver för att utvecklas så långt det är möjligt utifrån sina förutsättningar. Skolan ska på detta sätt kompensera för de olika förutsättningar som barn har. Dagens situation där vissa skolor kan ha mycket stora problem och en majoritet av barnen går ut utan godkända betyg är inte acceptabel.

Den svenska skolan står inför stora utmaningar. Vi behöver återupprätta en utbildningstradition som bygger på tillit och förtroende mellan elever, lärare och föräldrar där skolan förmedlar kunskap och bildning och stimulerar elevernas intellektuella utveckling.

2 Förskola

1. Kärlek, omsorg, anknytning, respekt och stimulans är högsta prio för de yngsta
2. Lustfyllt och lekfullt lärande som stöd för barnets naturliga utveckling
3. Utred barnomsorg på deltid för barn från fyra års ålder som sällan eller aldrig möter det svenska språket för att främja barnets språkutveckling
4. Lagstiftat tak för barngruppsstorlek för de yngsta barnen
5. Barnets psykomotoriska och sociala utveckling går före digitaliseringstrender
6. Inför en skyldighet för kommunerna att erbjuda familjedaghem
7. Gör en kartläggning i syfte att öka antalet familjedaghem
8. Initiera en översyn av maxtaxan och dess effekter
9. Låt Skolinspektionen ta över ansvaret för all granskning av barnomsorgen

Förskolan är den omsorgsform som allra flest föräldrar väljer åt sina barn. Av landets alla barn i åldern 1–5 år var strax över 85 procent inskrivna i förskolan 2019¹. Bland 4–5-åringar gick 95 procent i förskolan. Med så många barn i förskolan är det angeläget att den håller högsta klass.

Läroplanen för förskolan har stor tonvikt på det pedagogiska. Kristdemokraterna menar att det som små barn i första hand behöver är kärlek, omsorg, lek, respekt och att få knyta an till förskolepersonalen. Pedagogik och utbildningsmoment blir viktigare ju äldre barnen blir och ska då komma in naturligt i verksamheten. Kristdemokraterna menar att omsorg, lek och

¹ <https://www.skolverket.se/download/18.6b138470170af6ce914ef2/1585554485184/pdf6542.pdf>

anknytning har fått stå tillbaka till fördel för pedagogik och utbildning i läroplanens dokument. Pendeln behöver nu få svänga tillbaka. För de riktigt små barnen krävs inte pedagogiska formler utan en trygg famn, ett uppmuntrande leende och tid att bli sedda – även de tysta och reserverade barnen. Läroplanen tenderar att tynga ner verksamheten och skapa onödigt merarbete för personal och ledning. För barn under tre år bör läroplanens inriktning, snarare betona trygghet, omsorg, anknytning och stimulans av barnets utveckling.

Barn ska få vara barn och lärande ska få vara lustfyllt. Det finns en risk att man stressar barn om man sätter mål som driver på barnen. Målsättningen är att utifrån kunskap om barns utveckling stötta dem och stimulera dem när de är mogna för det. I förskolan ska leken stå i centrum för lärandet. I leken lär sig barnen regler som gäller i livet såsom turtagning, samförstånd och ömsesidighet. Respekt för varandra skapar trygghet i vilken barnen kan lära och utvecklas. Leken förenas naturligt med matematik, språk, naturkunskap och teknik.

Kristdemokraterna vill förbättra kvaliteten i barnomsorgen. Barnets behov och rättigheter ska utgöra grunden. Målet för förskolan bör vara att möta varje barns behov av trygg omsorg, stimulans, lek, gemenskap och utveckling. Målet för oss är att föräldrarna ska kunna välja den omsorg som är bäst för deras barn, att det finns olika barnomsorgsformer samt att all barnomsorg håller hög kvalitet.

Språkkunskaper grundläggs tidigt. Att tala och förstå ett språks alla nyanser är oundgängligt för fullödigt delaktighet i samhälle och arbetsliv. Det finns studier som visar att barn med icke-svenskspråklig bakgrund har större svårigheter att ta till sig undervisningen i skolan om de inte gått i svenskspråkig förskola. För att inte riskera att stora grupper ska växa upp utan tillräckliga kunskaper i svenska språket vill Kristdemokraterna utreda barnomsorg på deltid för barn från fyra års ålder som sällan eller aldrig möter det svenska språket för att främja barnets språkutveckling.

2.1 Mindre barngrupper i förskolan

Skolverkets rapporter och Skolinspektionens kvalitetsgranskning visar att såväl personal som föräldrar anser att barngrupperna är för stora. Pedagoger vittnar om en ohållbar situation. Förskoleupproret² har samlat berättelser från personalen som visar glappet mellan ambition och verklighet.

Professor Hugo Lagercrantz på Karolinska Institutet, som forskar om barnhjärnans utveckling, menar att för stora barngrupper kan utsätta barn för en stress som kan ge allvarliga konsekvenser för barnens utveckling. Utöver försämrad anknytning riskerar stressen att leda till bland annat koncentrationssvårigheter och försämrad inlärningsförmåga.

Skolverket anger som riktmärke för antalet barn per barngrupp på förskolan 6–12 barn för barn i åldern 1–3 år respektive 9–15 barn för barn i åldern 4–5 år. Skolverket konstaterar att det är en ”svår situation med stora barngrupper på många håll runt om i landet”. Mer än 55 procent av de allra minsta barnen vistas dagligen i barngrupper som ligger långt över Skolverkets riktvärde om maximalt antal barn. Det vore rimligt att också ha ett riktvärde för maximalt antal barn per personal i olika åldersgrupper.

² #pressatläge

Regeringen har gjort ett försök att få ner barngrupperna genom ett statsbidrag som kommuner kan ansöka om. Mot bakgrund av att en mycket stor del av de minsta barnen fortfarande vistas i barngrupper som ligger långt över Skolverkets maximala riktvärde har statsbidraget haft otillräcklig effekt på barngruppernas storlek

Den allvarliga utvecklingen med stora barngrupper måste brytas. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att det finns tid och en famn att krypa upp i för deras små barn. Vi tror därför att föräldrar som har råd är beredda att betala några hundra kronor mer i månaden för den tryggheten. Förskolepersonalen ska kunna känna sig trygga med att de ska få goda förutsättningar för att utföra sitt arbete. Kristdemokraterna har därför i ett antal år föreslagit en finansieringsmodell i tre delar, bestående av ökat statligt bidrag, höjd maxtaxa för dem som tjänar mest och ett kommunalt tillskott³.

Kristdemokraterna föreslår att det i lag stadgas att barn under tre år inte ska behöva tillhöra grupper som är större än tolv barn.

För att förbättra barnomsorgen och minska barngrupperna behövs mer pengar. Kommuner med maxtaxa efter nationella mått får idag statsbidrag. Inkomsttaket för hushållets sammanlagda inkomst ligger idag på 49 280 kr (2020). Det anser vi är för lågt. Avgiften i förskolan är högst tre, två respektive en procent av hushållets avgiftsgrundande inkomst per månad för det första, andra respektive tredje barnet. För fjärde barnet tas ingen avgift ut alls. Därför vill Kristdemokraterna initiera en översyn av maxtaxan och dess effekter.

2.2 Digital kompetens i läroplanen

Förskollärarna ska enligt läroplanen för förskolan ansvara för att varje barn får använda digitala verktyg på ett sätt som stimulerar utveckling och lärande.

Utbildningen ska ge barnen förutsättningar att utveckla adekvat digital kompetens genom att ge dem möjlighet att utveckla en förståelse för den digitalisering de möter i vardagen. Barnen ska ges möjlighet att grundlägga ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att på sikt kunna se möjligheter och förstå risker samt kunna värdera information. Vidare ska förskolan ge varje barn förutsättningar att utveckla intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa. Förskolläraren ska ansvara för att varje barn får använda digitala verktyg i begränsad omfattning på ett sätt som stimulerar utveckling, lärande och kritiskt tänkande.

Digitaliseringen är ett relativt nytt fenomen men som har en allt större roll i vardagen, inom utbildning och i yrkeslivet. Men det räcker inte med en ambition i läroplanen utan det krävs förutsättningar för pedagoger att kunna leva upp till detta i form av kompetensutveckling och tillgång till de tekniska hjälpmedel som har värde för barns utveckling.

En dator eller en surfplatta ska dock inte, och kan inte, ersätta samspelet mellan barn eller mellan barn och pedagog. Digitalisering är inte ett mål i sig utan det ska vara ännu ett verktyg för pedagogerna för att stimulera lärande och utveckling. Under barnets tidiga levnadsår ska fokus vara på barnets psykomotoriska och sociala utveckling. Vi behöver

³ <https://data.riksdagen.se/fil/8265D053-A482-4AE1-8398-4472A1E88DC5> sid 38

mycket noga följa den forskning som görs vad gäller exempelvis skärmars påverkan på barns hjärnor och ögon och inte oreflekterat anamma det nya.

Ännu saknas tillräcklig kunskap om på vilket sätt ett barn påverkas av skärmanvändande. Den forskning som exempelvis amerikanska barnläkarförbundet och WHO stöder sig på visar en påtaglig risk för negativ utveckling av barns hjärnor. De förordar därför ytterst restriktiv skärmanvändning för barn; max en timme per dag för barn upp till fem års ålder och ingen alls för barn under två år. Svenska ögonläkarföreningen påtalar även risk för negativ utveckling av det unga ögat vid skärmanvändning.

Det kan inte ses som kärnverksamhet för förskolan att barnen ska utbildas digitalt. Det finns så många andra färdigheter som riskerar att få stryka på foten om det digitala tillåts dominera även i förskolan. Under barnets tidiga levnadsår behöver fokus ligga på barnets psykomotoriska och sociala utveckling. Det finns en sanning i uttrycket ”man måste lära sig krypa innan man lär sig gå”. På motsvarande sätt behöver barnet utveckla sina fysiska, motoriska och spatiala förmågor innan det på allvar kan ta till sig digitaliseringens finesser. Vid pedagogiska spel, som Memory, lär sig barnet behärska motoriska rörelsemönster som att fysiskt vända på korten, och det sociala samspelet i att turas om med medspelaren.

2.3 Valfrihet i barnomsorgen

För att alla föräldrar ska hitta ett alternativ som passar just dem och deras barn måste det finnas en väl utbyggd barnomsorg med olika alternativ. Vi vill att det ska finnas en mångfald av barnomsorgsformer med olika inriktning och huvudmän: förskolor, familjedaghem, som tidigare kallades dagmammor och numera går under begreppet pedagogisk omsorg, öppna förskolor och fritidshem.

Familjedaghemmen bedrivs oftast i dagbarnvårdarens eget hem. Dagbarnvårdare kan ha olika bakgrund. En del har arbetat länge med barnomsorg, andra har tidigare arbetat i förskolan. Som dagbarnvårdare kan man vara anställd av kommunen eller ha ett eget företag.

Familjedaghem erbjuder vanligen mindre barngrupper, ofta i hemmiljö. År 2018 var den genomsnittliga barngruppsstorleken fem barn i pedagogisk omsorg. Nästan hälften av barngrupperna bestod av 5–6 barn. Drygt var fjärde barngrupp hade 1–4 barn. För många barn och föräldrar innebär detta en särskild trygghet och ett lugn som är svårt att få inom förskolan. I familjedaghemmet blir det vanligtvis en person som barnet knyter an till. För många är detta ett positivt alternativ, särskilt för de allra yngsta.

Sedan 2009 ingår familjedaghemmen i samlingsnamnet pedagogisk omsorg. För några år sedan visade en nationell kartläggning att framväxten av familjedaghem i egen regi hade ökat. Samtidigt har, enligt Skolverket, antalet barn i pedagogisk omsorg minskat under flera år. Hösten 2018 fanns det 11 680 barn i pedagogisk omsorg, varav 91 procent var inskrivna i familjedaghem.

Trots införandet av en barnomsorgspong och fri etableringsrätt ger dagens regelverk ett stort utrymme för kommunerna att på olika sätt förhindra den typ av verksamhet som föräldrarna egentligen efterfrågar. Familjedaghemmen marknadsförs inte alltid på kommunernas hemsidor, vilket gör att det är få föräldrar som känner till möjligheten. Det finns i dag en

tendens att kommunerna prioriterar förskoleverksamheten framför familjedaghem, vilket gör att familjedaghemmen minskar samtidigt som barngrupperna i förskolan blir allt större.

Kristdemokraterna ser en risk att förskolan prioriteras högre än principen att erbjuda barnomsorg som ligger i linje med föräldrarnas önskemål och barnens behov. Många kommuner har under de senaste åren av besparingsskäl sagt upp eller planerar att säga upp kommunala familjedaghem till förmån för andra satsningar. Skolverket beskriver att familjedaghemmen är satta på undantag och förskolan är normen. Detta vill Kristdemokraterna ändra på.

Kristdemokraterna vill därför införa en skyldighet för kommunerna att erbjuda familjedaghem (pedagogisk omsorg) för de föräldrar som så önskar och föreslår därför en skärpning av skollagen under 25 kap. 2§ första stycket. Den nuvarande lydelsen ”kommunen ska sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform” bör förändras till ”kommunen ska erbjuda ett barn pedagogisk omsorg om barnets vårdnadshavare önskar det”.

En kartläggning bör göras i syfte att öka antalet familjedaghem. Kartläggningen bör innehålla information om vad kommunerna gör för att rekrytera egna dagbarnvårdare, hur informationen till föräldrar om familjedaghem ser ut, hur informationen ser ut om möjligheten att starta familjedaghem samt vilka hinder familjedaghem upplever för att klara sin verksamhet.

Utredningen Stärkt kvalitet och likvärdighet i fritidshem och pedagogisk omsorg, (SOU 2020:34) föreslår ett etableringsstopp för pedagogisk omsorg, vilket Kristdemokraterna starkt vänder sig emot. Skolverkets allmänna råd för pedagogisk omsorg utgår från 1 kap. 10 § skollagen, om barnets bästa som utgångspunkt, och 25 kap. 6 § första stycket skollagen. Pedagogisk omsorg ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar om de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Idag har kommunen ansvar som bidragsgivare och tillsynsmyndighet för pedagogisk omsorg. Det finns risk att kommuner som inte förespråkar pedagogisk omsorg kan ha en överdrivet kritisk inställning vid inspektion. Kristdemokraterna vill att Skolinspektionen tar över ansvaret för inspektionerna av den pedagogiska omsorgen. Det skulle bidra till en större likvärdighet mellan olika barnomsorgs- och förskoleformer.

3 Grundskola och gymnasium

10. Mer lärarledd undervisning för eleven
11. Utökad garanterad undervisningstid för eleven
12. Utred en årskursindelad timplan
13. Utred timplanen med anledning av stofffrängseln i kursplanen
14. Utred läroplikt alternativt förlängd skolplikt för elever som inte uppnår målen
15. Komplettera lärares utbildning i att lära ut läsning
16. Inför en klassikerlista, så att alla barn och ungdomar kommer i kontakt med bra, spännande litteratur som påverkat världen
17. Utöka antalet idrottstimmar i skolan
18. Minska kraven i kursplanen på teoretisk kunskap i idrottsämnet
19. Ökad samverkan mellan idrottsföreningar och fritidsverksamheten
20. Inför obligatorisk daglig fysisk aktivitet
21. Skolgårdar ska stimulera till fysisk aktivitet
22. Likvärdiga betyg genom systematiskt kvalitetsarbete och korrelation till externt rättade nationella prov
23. Återinför ämnesbetygen
24. Utvärdera digitaliseringens effekter på barns lärande
25. Skapa nationella standards för digitala plattformar och för att IT-system ska kunna kommunicera med varandra
26. Gedigen och kontinuerlig utbildning i källkritik
27. Likvärdiga och demokratiska förutsättningar för digitalisering oberoende av ekonomi och bostadsort
28. Initiera en utredning av hur evidensbaserad modersmålsundervisning ska tillämpas, hur fjärr- och distansundervisning kan bidra till att fler elever får tillgång till god undervisning av behöriga modersmåls lärare, samt vem som ska ha rätt till modersmålsundervisning

3.1 Mer undervisningstid för eleverna

Skolan har varit under nästan oavbruten reformering sedan kommunaliseringen för trettio år sedan. Grundskolan och gymnasieskolan har under denna period arbetat under tre olika läroplaner och lika många betygssystem. Skolan behöver därför inte några nya stora reformer. Tvärtom krävs nu arbetsro för att slipa på det som kan bli bättre och befästa det som redan är bra. Därför kommer vi inte föreslå stora förändringar i skolans regelverk, utan istället komma med några justeringar som vi tror skulle gynna verksamheten och framför allt elevens förutsättningar att gå ut skolan med godkända betyg.

Kristdemokraterna vill betona vikten av en skola som har höga förväntningar på både elever och personal. En skola som förväntar sig hårt arbete och ansträngning, och därmed också resultat. En skola som möter varje elevs utmaningar med tro på elevens potential att lyckas – efter sin bästa förmåga. En sådan skola ställer krav och mål som både elev och föräldrar kan förstå. Eleven ska på förhand veta vad som krävs av honom eller henne för att nå ett visst betyg. Faktakunskap ska komma först och analys och diskussion därefter. Små barns fokus ska inte vara att leta efter fakta, däremot lära sig fakta. Ett sådant upplägg bli mer naturligt för eleven, även om kraven är höga.

Mycket tyder på att senare decenniers resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den lärarledda undervisningen har minskat. Sedan 1990-talets början har

skolans arbetssätt förändrats i riktning mot mer individualisering genom ökat eget arbete. Forskning⁴ pekar på det negativa sambandet mellan denna typ av individualisering och elevernas resultat.

Många studier har konstaterat att undervisning ledd av skickliga lärare är det bästa sättet för elever att nå målen för undervisningen. Svenska elever är garanterade 6890 timmars undervisning under grundskolan. Det är färre än OECD-genomsnittet som ligger på 7538 timmar⁵. Till det kommer fenomenet med lärarlösa lektioner, som ytterligare urholkar undervisningen. Vi behöver vända denna utveckling. Framför allt är det viktigt att lärarna får tid med eleverna för effektiv undervisning.

3.2 Stoffträngsel i kursplanen

För en tid sedan blåste det upp till storm när det blev känt att Skolverket i ett förslag till reviderad kursplan gjort stora förändringar. Historieämnet var möjligen det som blev mest diskuterat när Skolverket föreslog att helt ta bort Antiken ur kursplanen, men det fanns även exempel i andra ämnen. Debatten som följde satte fingret på ett reellt problem; den stoffträngsel som råder, speciellt i vissa ämnen. Nu fick Antiken ligga kvar i kursplanen men problemet kvarstår. Undervisningstiden är för begränsad i förhållande till allt eleverna behöver lära sig. Timplanerna behöver utredas grundligare och alternativa förslag till utökning av garanterad undervisningstid bör övervägas.

3.3 Utred en årskursindelad timplan

När timplanen reglerades och stadiindelades motiverades det med att studier visade på brister i huvudmännens uppföljning av att eleverna verkligen fick den undervisningstid som de hade rätt till⁶. Fokus låg snarare på att uppnå kunskapskraven, vilket i och för sig är viktigt, men en förutsättning för att uppnå dem är den undervisningstid eleverna har rätt till. Med en stadiindelad timplan gjordes skolbyte enklare och den minsta garanterade undervisningstiden i de olika ämnena fick en tydligare koppling till kursplanerna och de nationella proven. Avsikten var att uppnå en ökad likvärdighet mellan skolor. Den stadiindelade timplanen i grundskolan sågs utgöra en ökad, men nödvändig, styrning av huvudmännens fördelning av den minsta garanterade undervisningstiden.

Kristdemokraterna menar att reformen var bra. Det är avgörande att alla elever får den undervisning de har rätt till och behöver för att klara sin skolgång. Därför menar vi att det är positivt att stadiindelningen gjort det lättare för den som tvingas att byta skola. Vi anser dock att det fortfarande med enbart en stadiindelad timplan finns stora risker att barn som byter skola går miste om viss undervisning. Samtidigt finns risken att en årskursindelad timplan minskar möjligheten till pedagogisk mångfald bland skolorna. Vi vill därför utreda frågan om en årskursindelad timplan.

⁴ <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65873a/1553961952489/pdf2258.pdf>

<https://ips.gu.se/forskning/forskningsprojekt/konsekvenser>

⁵ <https://www.svd.se/oecd-svensk-skola-har-fa-undervisningstimmar>

⁶ Utbildningsutskottets betänkande 2016/17:UbU23, <https://data.riksdagen.se/fil/8721DAAC-E32B-4EEB-9430-5B2EBC5CC971>

3.4 Utred läroplikt alternativt förlängd skolplikt

I Finland har man inte skolplikt utan istället läroplikt⁷. Läroplikten innebär att alla som har sitt stadigvarande boende i Finland har läroplikt och måste delta i den grundläggande utbildningen. Läroplikten börjar när barnet fyller 7 år och upphör när grundskolans lärokurs har fullgjorts eller det har förflutit tio år sedan läroplikten började.

Kristdemokraterna menar att det finns något att lära av Finlands läroplikt, där fokus ligger på att eleven ska uppnå tillräckliga kunskaper, snarare än att eleven ska fullgöra ett visst antal år i grundskolan. Problemet med den svenska skolplikten är att den upphör vid en viss ålder, alldeles oavsett uppnådda kunskaper. Det är ett svek mot de barn och ungdomar som inte lyckas.

Skolplikten medför även att invandrare som kommit sent till Sverige bara har något eller några få år på sig att hämta in nödvändiga kunskaper innan skolplikten upphör. Det är ett av skälen till att gymnasiets introduktionsprogram idag är det program som har störst andel elever, ungdomar som riskerar att hamna i en återvändsgränd.

I läroplikten ligger ett ansvar hos eleven att lära sig och även en drivkraft för skolan att stötta och hjälpa elever med svårigheter. Det har också fördelen att sent anlända elever med bristfällig skolbakgrund får lika goda chanser att uppnå godkända betyg som de som vuxit upp i landet.

Vi vill därför utreda möjligheten att elever hålls kvar i skolan tills kunskapskraven uppnås. Det skulle innebära att vissa barn skulle kunna gå ut grundskolan tidigare medan andra fick stanna kvar för att hinna tillgodogöra sig nödvändiga kunskaper. Som alternativ vill vi också utreda möjligheten att förlänga skolplikten, så att fler kan lämna skolan med fullständiga grundskolebetyg.

3.5 Läs- och skrivinlärning

Läsning berikar ordförrådet. God läsförståelse är nyckeln till framgång i de flesta av skolans ämnen och grunden för ett livslångt lärande och ett aktivt liv som samhällsmedborgare. Därför är det oroande att internationella kunskapsmätningar visar på svenska elevers bristande läsförståelse och även om resultaten vände uppåt i den senaste PISA-undersökningen finns ett orosmoment om ökat gap mellan grupper kvar⁸.

Många lärare har inte tillräckliga kunskaper i läs- och skrivinlärning. De olika lärarutbildningarna under senare decennier har gett olika bra kunskapsbas vad gäller läs- och skrivinlärning. I propositionen som ligger till grund för den nuvarande lärarutbildningen, 2009/10:89 Bäst i klassen – en ny lärarutbildning, görs bedömningen att kunskaper om läs- och skrivutveckling och om barns kommunikation och språkutveckling bör utgöra en väsentlig del av kompetensen för lärare inriktade på förskoleklassen och grundskolans första år. I den tidigare lågstadielärarutbildningen låg betoningen på svenskämnet och utbildningen innehöll relativt mycket läs- och skrivundervisning, inte minst metodik och didaktik. I 1–7-lärarutbildningen, som ersatte lågstadielärarutbildningen, var det en riktlinje att 15 högskolepoäng skulle läggas på grundläggande läs- och skrivinlärning.

⁷ <https://www.infofinland.fi/sv/livet-i-finland/utbildning/utbildning-for-barn/grundlaggande-utbildning>

⁸ <https://uf.gu.se/aktuellt/nyheter/Nyheter+Detalj/fortsatt-positiv-pisa-trend-for-svenska-elever.cid1665816>

Utbildningen var utformad för att utbilda ämneslärare för de tidigaste skolåren, med inriktning mot exempelvis matematik/natur eller svenska/samhälle. I praktiken arbetar dock lärarna många gånger som klasslärare, oavsett vilken inriktning de läste under studietiden, och undervisar i alla ämnen, inklusive läs- och skrivinläring.

Efter att problemet med lärare som inte lärt sig lära ut grundläggande kunskaper uppmärksammats har många lärosäten sett över sina utbildningar och kompletterat. Man har också anordnat särskilda fortbildningskurser i läsinläring för lärare i de lägre årskurserna. Det är dock fortfarande inte någon självklarhet att allmän didaktik eller ämnesdidaktik, vetenskapen om allt som påverkar undervisningen och dess innehåll och hur undervisningen ska läggas upp i ett specifikt ämne, finns med i kursplanerna på lärarutbildningen. De lärare som saknar utbildning i läsinläring behöver få en kompletterande utbildning i detta.

I en studie av Statens medieråd framkommer att den tid som barn och unga lägger på läsning fortsätter att sjunka. Läsning av tidningar och böcker minskar bland barn i alla åldersgrupper, en minskning som pågått sedan Statens medieråd började ställa frågan år 2012. Då uppgav 27 procent av alla 18-åringar att de läste varje dag – nu är siffran nere på 11 procent. Skillnaderna är mindre bland barn i 12–13-årsåldern men studien visar att läsningen avtar med stigande ålder⁹.

Enligt undersökningar från Novus på uppdrag av Utbildningsradion¹⁰, möter unga idag inte de krav som ställs på deras förmåga att uttrycka sig skriftligt när de ska läsa vidare på högskola och universitet eller söka ett kvalificerat arbete. Hälften av de tillfrågade cheferna svarade att de valt bort unga sökande på grund av brister i att uttrycka sig skriftligt, trots att andra krav var uppfyllda. 69 procent av universitets- och högskolelärare bedömde att deras studenters skrivförmåga delvis eller inte alls motsvarade de krav som finns i utbildningen.

Att behärska det svenska språket är en nyckel för framgång i samhället. För ett barn som växer upp i ett hem utan böcker och utan en lästradition är det särskilt viktigt att skolan stimulerar och uppmuntrar läsning, inte minst om barnet inte har svenska som modersmål. Kristdemokraterna vill utöka den fria läsningen genom att ge den utrymme under skoltid, till exempel som en 20 minuters inledning på dagen genom både grundskola och gymnasium¹¹. Det skulle ge en vana att läsa som antagligen skulle påverka attityd, läsförståelse och möjligen också påverka läsandet utanför skolan.

Forskning visar att läsning involverar åtskilliga funktioner i hjärnan, såsom syn- och hörselprocesser, språkförståelse och fattningsförmåga. Kontakten mellan olika delar av hjärnan stimuleras, men även koncentrationsförmågan ökar. När man läser om något aktiveras samma delar av hjärnan som om man själv upplevde det man läser om. God litteratur tränar hjärnan att förstå orsak och verkan, urskilja sammanhang och se en logisk följd. Det finns också forskning som visar att det vid läsning bildas ny vit hjärnsubstans, vilket förbättrar kopplingarna mellan hjärnans olika delar och bearbetningen av information¹². Läsning bidrar till lagring av kunskaper och erfarenheter och kan tas fram ur

⁹ <https://www.svt.se/kultur/ungdomars-lasning-fortsatter-att-minska>

¹⁰ <https://novus.se/nyheter/2020/09/skrivformagan-hos-unga-svenskar-brister-svart-att-klara-studier-och-arbete/>

¹¹ <https://skolvarlden.se/artiklar/den-fria-lasningen-kan-bli-en-social-havstang>

¹² https://www.cmu.edu/news/archive/2009/December/dec9_brainrewiringevidence.shtml

långtidsminnet vid problemlösning. Läsning tränar också den empatiska förmågan och bidrar till ett rörligt intellekt¹³.

Under ett antal år har inriktningen varit att det viktigaste är att barnen läser, inte vad de läser. I ett avseende är det sant; det är viktigt för barns läsutveckling att stimulera all läsning, att inspirera och sporra lusten att läsa. Men denna inställning riskerar att leda till att eleverna inte kommer i kontakt med litteraturhistoriens stora verk. Därmed förlorar de viktig vägledning in i en litterär värld som kan berika livet och utveckla deras egen utveckling och språkliga förmåga. På ett samhälleligt plan riskerar det leda till språklig utarmning, historielöshet och förlorad kunskap om vårt kulturarv. En bärande tanke i folkbildningstraditionen är att även mindre privilegierade, de som inte har välutbildade föräldrar, genom att erövra kunskap, kan lyfta sig själva och forma ett bättre liv. Om skolan överger denna tanke så nyttjar vi inte skolan som en institution för ökad integration och jämlikhet. Om inte skolan erbjuder vägledning in i litteraturhistorien så blir det ett privilegium förbehållet dem som får detta med sig hemifrån eller vars föräldrar medvetet valt en skola där detta är ett inslag.

I en tid av mångfald och alltmer individualiserad mediekonsumtion ökar behovet av gemensamma referenspunkter. Kristdemokraterna vill därför införa en klassikerlista. En lista med litterära verk – romaner, noveller, essäer, sagor, dikter, allt ifrån antiken till nutid – men också filmer och musik, som alla elever bör komma i kontakt med och tagit del av under sin skolgång.

En lista bör gälla för grundskolan. För de lägre åldrarna kan det med fördel göras i samverkan i hemmet¹⁴. För gymnasieskolan bör listans omfattning vara olika beroende på program, men med en gemensam bas. Det är inte politiker som ska bestämma vilka verk som ska ingå. Urvalet bör göras utifrån verkets litterära och språkliga kvaliteter samt dess kulturhistoriska betydelse. Det är viktigt att visa både på internationellt som nationellt viktiga verk. Urvalsprocessen bör vara öppen där Skolverket har huvudansvaret men där de litteraturhistoriska och idéhistoriska institutionerna vid våra universitet spelar en stor roll. Önskvärt är också att Svenska Akademien är involverad.

3.6 Mer rörelse i skolan

Barn i Sverige rör på sig för lite. Enligt WHO:s och Folkhälsomyndighetens rekommendationer bör barn och unga röra på sig minst 60 minuter per dag. Bara 44 procent av pojkarna och 22 procent av flickorna når den nivån¹⁵. Vi ser ett stort behov av att öka möjligheterna till rörelse och träning i samband med skoldagen, inte minst för att stärka folkhälsan.

Det finns studier som visar positiva effekter på studieresultatet efter ökad fysisk aktivitet. I Bunkeflostrand i Malmö studerade forskare under nio år med start 1999 effekterna på 200 barn som fått mer motion och idrott i skolan. En grupp elever har haft daglig schemalagd

¹³ <https://medium.com/@alltopstartups/the-reading-brain-why-your-brain-needs-you-to-read-every-day-f5307c50d979>

¹⁴

<https://extra.orebro.se/pedagogorebro/gymnasieskolagysarskola/berattarvaxattvaxatillsammansgenomattlasaochsamtala.5.3d631c4f165eb81daf438f6.html>

¹⁵ <https://www.folkhalsoguiden.se/nyheter/cif/>

fysisk aktivitet under 45 minuter jämfört med kontrollgruppen som fick ha idrott två gånger per vecka.

Slutrapporten visade att 96 procent av eleverna i den grupp som haft daglig fysisk aktivitet klarade grundskolans mål och uppnådde behörighet för gymnasieskolan¹⁶. Bland dem som hade idrott två gånger i veckan var motsvarande siffra 89 procent. Det är framförallt pojkarnas resultat som påverkas. Siffrorna för pojkarna är 96 respektive 83 procent. Pojkarna med daglig fysisk aktivitet hade dessutom signifikant högre betyg i svenska, engelska, matematik samt i idrott och hälsa än de övriga pojkarna.

I januari 2017 presenterades ytterligare kunskap om hur viktigt det är med mer idrott i skolan. En doktorsavhandling visar att det finns en korrelation mellan daglig idrott i skolan och fysiska förbättringar och bättre skolresultat. Fysiskt blir frakturerna färre, muskelmassan större och skolresultatet anmärkningsvärt förbättrat, framför allt hos pojkarna. Behörigheten till gymnasiet ökade med sju procentenheter, från 88 till 95 procent och slutbetyget i nian ökade i snitt med 13 poäng, vilket motsvarar ett betygssteg i tre ämnen¹⁷. Dessutom fick flickorna en ökad benmassa.

2018 publicerades även en studie ifrån Gymnastik- och idrottshögskolan (GIH) i Stockholm som baseras på data från mer än 350 000 svenskar i åldern 18–74 år¹⁸. Studien visade att varannan yrkesverksam svensk har en hälsofarligt dålig kondition. Försämringen visar sig tydligast i grupperna män, yngre vuxna, lågutbildade och boende i landsbygds-län.

Skolverket visar samtidigt i en forskningsöversikt från 2019 att resultaten kring den direkta kopplingen mellan fysisk aktivitet och studieresultat, är blandade. Även om denna koppling inte är helt vederlagd är det otvetydigt så att fysisk aktivitet är bra för måendet och hälsan och därmed något som förbättrar förutsättningarna för inlärning.

Vi behöver därför skapa förutsättningar för ökad fysisk aktivitet inom skolan för att lägga grunden för goda hälsovanor. De barn som har föräldrar med en god ekonomi klarar sig i regel bra. De som framför allt halkar efter kunskapsmässigt – och hälsomässigt – lever inte sällan i ekonomiskt och socialt utsatta sammanhang. Inte minst för dem måste forskning kring vikten av fysisk aktivitet leda till slutsatser när det gäller utformningen av skolan.

Svenska elever har mindre schemalagd idrott än eleverna i många andra europeiska länder. Snittet i Europa låg 2014 på 65 timmar¹⁹. Sverige hade då 100 timmar mindre än nu. Efter att Alliansen drev igenom 100 extra timmar under grundskolan har svenska elever 66 timmar idrott per år. Frankrike, som ligger högst, har i snitt 108 timmar idrott per år. Enligt timplanen ska grundskolan ha totalt 600 timmar idrott och hälsa. Kristdemokraterna har föreslagit att undervisningstiden i ämnet idrott och hälsa i grundskolan ska utökas till 700. Vi vill också precisera fördelningen så att tyngdpunkten av timmarna läggs på mellan- och högstadiet, då många barn slutar idrotta på sin fritid.

¹⁶ https://www.cmu.edu/news/archive/2009/December/dec9_brainrewiringevidence.shtml

¹⁷ <https://www.sydsvenskan.se/2017-01-14/pojkar-bli-bättre-i-skolan-av-idrott>

¹⁸ Elin Ekblom-Bak et al, Decline in cardiorespiratory fitness in the Swedish working force between 1995 and 2017, Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports 2018

¹⁹ <https://www.svt.se/sport/artikel/sverige-bland-europas-samsta-skolidrottslander>

Tyvärr har ämnet ”idrott och hälsa” på många håll blivit allt för teoretiserat. Det behövs därför ett förtydligande i skollagen med avseende på att idrott ska innebära mer fysisk aktivitet och mindre teori.

All motion behöver inte ske inom idrottsämnet. Det finns många goda exempel på hur skolor arbetat aktivt för att barnen ska få fysisk aktivitet varje dag, genom rastaktiviteter, promenader, och rörelsepauser i undervisningen. Alla barn ska ha rätt till en skolgård som stimulerar till fysisk aktivitet.

3.7 Rättvisa betyg

Betyg är ett viktigt verktyg för att ge elever och föräldrar information om hur eleven förhåller sig till skolans kunskapsmål. Betygen ska vara tydliga, ha ett konstant värde över tid och ska bidra till att elevernas kunskaper kontinuerligt följs upp och utvärderas, att resultaten kommuniceras med hemmet och nödvändigt stöd sätts in tidigt.

Kristdemokraterna stod bakom att Alliansregeringen införde betyg från årskurs 6. Det hade visat sig att betyg först i årskurs 8 ledde till allt för sent insatt särskilt stöd till elever som riskerade att inte nå kunskapsmålen för godkända betyg. En utvärdering av betyg från årskurs 6 visar på både positiva och negativa effekter²⁰. Drygt hälften av lärarna upplever elevernas motivation högre till följd av betygen. Hela 80 procent av eleverna uppger att de arbetar hårdare när de vet att de ska få betyg. Även vårdnadshavare upplever sina barns motivation högre. Fler lärare anger att elevgruppen har en mer positiv kunskapsutveckling efter införandet av betyg i årskurs 6 än innan. Högpresterande elever och flickor som grupp upplevdes motiveras av betygen i högre grad än lågpresterande elever och pojkar. 54 procent av lärarna angav att redan högpresterande elevers kunskapsutveckling höjdes, mot 25 procent av de lågpresterande elevernas. Betygsstressen ökade, även detta främst hos högpresterande. Många uppfattar betygen som en tydlig information till elever och vårdnadshavare. Ungefär 45 procent av lärarna uppger att det är lättare att få eleverna att förstå hur de ligger till kunskapsmässigt och en tredjedel uppger att det är lättare att få elevernas vårdnadshavare att förstå detta. Även vårdnadshavare framför att betygen tydliggör var på skalan elever ligger kunskapsmässigt. Dock tyder inget på att betyg från årskurs 6 har inneburit någon förändring i hur många elever som fått stöd jämfört med tidigare.

Kristdemokraterna menar att dagens ordning med betyg från höstterminen i årskurs 6 är en bra modell. Det finns skäl att noga utvärdera betyg i årskurs fyra där detta prövats utifrån hur det påverkat kunskapsinhämtning, stress och i vilken mån som extra resurser satts in. Därefter menar vi att ett välgrundat beslut kan fattas om lämpligheten att införa detta i alla skolor. Betygsättning innebär myndighetsutövning och dagens ordning där betyg ges i årskurs fyra i vissa skolor, men inte i andra, är därför inte önskvärd då den innebär minskad likvärdighet. Att bara vissa skolor ger betyg från årskurs fyra riskerar även att fungera som ett slags urvalsinstrument, vilket vi menar är olyckligt.

Skolverkets genomgångar har visat att den genomsnittliga betygsnivån i grundskolan och gymnasieskolan har ökat. Samtidigt har kunskapsnivån i de studerade ämnesområdena i grundskolan och gymnasieskolan snarare sjunkit. Om betyg kan användas som

²⁰ <https://www.skolverket.se/publikationsserier/rapporter/2017/utvardering-av-betyg-fran-arskurs-6>

konkurrensmedel mellan skolor riskerar det skapa en press uppåt på betygen och det går inflation i betygen.

I Skolverkets rapport 475 från 2019, Analyser av likvärdig betygssättning mellan elevgrupper och skolor, framkommer att skillnaden i betygssättning i relation till de nationella proven mellan olika skolor är stor och att betygssättningen i hög grad är relativ, dvs att den relateras till den genomsnittliga prestationsnivån hos eleverna på skolorna. Det gör att en elev har lägre sannolikhet att få ett högre resultat på det nationella provet om eleven går i en skola med hög genomsnittlig prestationsnivå. Rapporten visar också att betygssättningen är mer generös i fristående skolor än i kommunala skolor i förhållande till resultaten på de nationella proven.

Dessa skillnader måste åtgärdas. Det ska vara elevens faktiska kunskapsnivå som avgör betyget, inget annat. Kunskaperna måste bedömas likvärdigt oavsett ort, skola eller huvudman.

Nationella prov ges idag i grundskolans årskurser 3, 6 och 9 samt en gång i gymnasiet. Vi är positiva till de nationella proven, som ska vara stöd för likvärdig och rättvis bedömning för betygssättning, samt ge underlag för en analys av i vilken utsträckning kunskapskraven uppfylls på skolnivå, på huvudmannanivå och på nationell nivå. Idag är det oftast läraren själv som rättar de nationella proven. Skolinspektionen har sedan 2009 utfört en viss central rättning av nationella prov för grundskolan och gymnasieskolan. Omrättningen av proven visar att det finns stora skillnader i bedömningen av uppsatser eller längre självständiga författade redogörelser. Skillnaderna är störst där lärarens bedömningsutrymme är stort. Skolornas egna lärare sätter oftare ett högre betyg på proven än vad omrättarna gör. Även det omvända förekommer, men är inte lika vanligt. Skillnaderna finns över hela betygsskalan, men är allra vanligast när det gäller höga provbetyg.

Kristdemokraterna menar att de nationella proven måste bedömas på ett likvärdigt sätt. Därför anser vi att de ska rättas externt. År 2022 ska de nationella proven vara digitala och extern bedömning av proven ska vara möjlig, det är ett viktigt steg i den riktningen.

De nationella proven ska utgöra stöd vid betygssättning men läraren ska även fortsättningsvis beakta resultat på egna prov, uppgifter och annat vid betygssättning. Det är viktigt att alla skolor har ett systematiskt kvalitetsarbete för att säkerställa en likvärdig betygssättning. Skolverket bör därför ta fram en modell för hur betygen ska korreleras mot resultaten i de nationella proven, inte på individnivå men väl på gruppnivå för respektive skola. Regeringen måste säkerställa att Skolverket fortsatt verkar för att stötta och följa dessa processer.

Externt rättade nationella prov och betyg som korrelerar till dessa skulle även medföra en objektiv möjlighet att utvärdera skolors förmåga att ge eleverna god kunskapsutveckling, så kallad progression.

Kristdemokraterna föreslår också att ämnesbetyg återinförs, istället för kursbetyg i gymnasieskolan. Betygsutredningen, som presenterade sina förslag 2020, skulle ta fram en modell för detta. Enligt gymnasieutredningen (SOU 2016:77) kan elevers kunskapsutveckling bättre och mer långsiktigt stödjas med ämnesbetyg. Om lärandet sker över längre tid blir inte varje bedömningstillfälle lika avgörande för elevens betyg. Betyg som sätts efter avslutade

ämnesstudier kan med större säkerhet spegla elevernas kunskaper i ämnet. Likaså kan lärarnas arbete underlättas om de inte behöver börja om med varje ny kurs i ett ämne. Då kan de bedriva undervisningen mer långsiktigt och utifrån en större helhetssyn, såväl på elevernas kunskapsutveckling som på ämnet. En del elever upplever systemet med kursbetyg som motiverande eller belönande, men uppger samtidigt att systemet hämmar deras vilja och förmåga att lära sig. I stället för att skolan uppmuntrar och skapar förutsättningar för lärande upplever de alltså att målet med skolan blir att "beta av och slutföra kurser".

Ämnesbetyget ger läraren möjlighet att se till helheten och bedöma elevens kunskapsnivå i slutet av skolåren, vilket ger större rättvisa än om ett dåligt resultat i någon del ska få dra ner slutbetyget orimligt mycket, som blivit fallet med kursbetygen.

I det nuvarande betygssystemet värderas betyget E med tio betygspoäng, D med 12,5 betygspoäng, C med 15 betygspoäng, B med 17,5 betygspoäng och A med 20 betygspoäng. F är underkänt betyg och ger 0 poäng. Det finns ett antal elever som tillhör grundskolans elevgrupp, men som inte har förmåga att uppnå godkänt ens med avsevärda stödsatser, utan att tillhöra särskolans elevgrupper. Betygsutredningen föreslår ett nytt betygssteg, som erkännande för deras ansträngningar, men fortfarande underkänt. Kristdemokraterna anser inte att det finns något värde i att gradera underkänt i två nivåer.

3.8 Digitalisering i skolan

I hela samhället pågår en digitalisering som på många sätt gör livet enklare och bekvämare för oss. Skolan är inget undantag. De svarta tavlorna blev vita tavlor som i sin tur kommit att ersättas med smartboards, en digital tavla som har en dators funktioner samtidigt som man kan skriva för hand på den. Arbetssätt utvecklas och moderniseras. Barn vars enda skolverktyg förr i tiden var griffeltavla och i bästa fall papper och penna har nu tillgång till både analoga och digitala verktyg.

Digitaliseringen i skolan har debatterats mycket på senare år. Samtidigt kan man med fog säga att digitalisering har debatterats för lite. För sällan har en sådan kraftfull förändring av skolan skett och det kanske utan att först väga och analysera konsekvenserna av förändringen.

Att skolan ska använda sig av hjälpmedel som bidrar till barns kunskapsutveckling är inget att diskutera. Frågan är på vilka grunder man har valt att gå in i digitaliseringen. Vilka belägg har man haft innan man skridit till verket? Har man, innan man bytt ut läromedel i bokform till surfplattor och datorer, tänkt igenom och analyserat konsekvenserna av detta? Utvärderar man resultaten efter en tid? Vad händer med läromedlen när tillgången till digitala läromedel och internet tar över? Vad händer med barns skrivkunskaper när de istället för papper, penna och suddgummi får en surfplatta i händerna? Frågor som dessa måste besvaras. Påverkas föräldrars möjlighet att engagera sig i barnens skolarbete och i så fall hur? Är kostnaden för digitaliseringen försvarbar? Leder digitaliseringen till bättre skolresultat?

Trots de fördelar som digitaliseringen kan innebära bör vi förhålla oss försiktiga och analyserande inför den framtida utvecklingen. Innan vi rusar vidare bör ordentliga underlag tas fram på digitaliseringens effekter. Vilka effekter har digitaliseringen på utvecklingen av barns hjärnor? Hur påverkas barns ögon och hjärnor av skärmanvändning? Hur står sig det digitala arbetssättet mot den vedertagna kunskapen om att ju fler sinnen som involveras i

lärandet, desto mer effektiv och långvarig blir effekten av inläringen? Forskning behövs också för att öka kunskapen om vilka digitala verktyg och undervisningsmetoder som stärker lärandet inom olika åldrar och skolämnen och hur de behöver utvecklas.

Utan tvekan är det nödvändigt att digitala verktyg integreras i skolan. För dagens barn är den digitala världen en naturlig del, som används dagligen både i skolan och på fritiden. Barnen måste förberedas för och ha kunskaper som är kompatibla med samhällets förväntningar. De behöver förstå hur tekniken fungerar, hur vi styr den och hur den kan påverka oss. Den grunden behöver läggas tidigt. Och digitaliseringen ger nya möjligheter, möjlighet till individanpassning och utveckling på ett nytt sätt, vilket är positivt. Det ger möjlighet att skraddarsy utbildningen efter elevens behov. Både den som har behov av särskilt stöd och den som idag är understimulerad kan med digitala hjälpmedel få mer adekvata utmaningar.

Erfarenheterna av distansundervisning och digital undervisning i samband med Covid 19 har lett till en snabb utveckling och användarvana som vi bör ta vara på även fortsättningsvis.

Det bör tas ett helhetsgrepp kring digitaliseringens kostnader, effekter och nyttor genom att göra nyttoanalyser. Digitalisering är förenat med ekonomiska utgifter såsom datorer, surfplattor, system och kompetensutbildning för lärare. Kostnader ska ställas i relation till nyttan och vinsterna som digitaliseringen beräknas ge. Det bör även säkerställas att gamla system och arbetsätt avvecklas när det införs nya digitala lösningar. Detta är angeläget om digitaliseringen ska kunna få de ekonomiska vinster som analyser ofta pekar på.

Positivt med digitalisering är att man kan få en nationell frånvaroregistrering och extern rättning av nationella prov. Det förutsätter dock digitala plattformar och system som kan kommunicera.

Digitala kunskaper öppnar dörrar till nya möjligheter. Att alla elever får en likvärdig utbildning även på det digitala området är en demokratisk fråga. Därför måste skolor kunna erbjuda en viss standard av digitala verktyg och en hög nivå av kompetensutbildning för lärare. För utan lärarens förmåga att använda de digitala verktygen på rätt sätt kommer eleverna inte kunna tillgodogöra sig digitaliseringens förmåner. Det är viktigt att digitalisering sker på en likvärdig nationell standard. Digitalisering ställer också krav på väl utbyggt bredband över hela landet. En elev på landsbygden eller från en socioekonomiskt utsatt familj måste ha likvärdiga möjligheter att använda de digitala hjälpmedlen hemma.

En relaterad fråga är hur mobilanvändandet påverkar barn i skolan. Det är viktigt att ha ett kunskapsrelaterat synsätt på digitaliseringen. Forskning visar att barn som har mobiler i skolan antecknar mindre än barn som inte har mobiler med sig. De barn som antecknade under en lektion kom ihåg mer av den än de som inte gjorde det²¹. Det finns även försök där elever får läsa en text, halva gruppen i bokform, halva gruppen på surfplatta. Den gruppen som läste på papper kom ihåg texten bättre²². En förklaring till det kan vara att hjärnan distraheras av ständiga dopaminpåslag från en surfplatta, som aviserar inkommande mejl, sms och statusuppdateringar. Det tvingar hjärnan att lägga energi på att ignorera dessa förväntningar för att fullt ut kunna koncentrera sig på texten²³. Detsamma gäller givetvis en

²¹ Anders Hansen, Skärmhjärnan, 2019, sid 137

²² ibid

²³ ibid

mobil som distraherar. Det är rektor och lärares ansvar att reglera elevers användande av mobiler och digitala hjälpmedel så att de bidrar till en god inlärningsmiljö.

Detta är något att ha i bakhuvudet när vi analyserar digitaliseringen. Samtidigt som digitaliseringen tilltar, minskar tillgången till fysiska läromedel. När skolböcker får ge plats för olika appar och länkar riskerar överblicken över vad som ska läras in att försvåras och rent av helt gå förlorad. Digitaliseringen har lett till mer fragmenterade läromedel. Många gånger får eleverna ett antal länkar att ta del av snarare än det grundmaterial som en lärobok innehåller. Det gör att det är svårare både för barnen att få en överblick över vad de ska lära sig, och likaså blir det svårare för föräldrar att sätta sig in i och förhöra barnen inför prov och läxförhör. Detta ska jämföras med läromedel från svenska läromedelsförlag, som bygger på vetenskaplig evidens. De har som regel tydlig sekvens för de olika momenten i kursen och lärarhandledning som är till stöd inte minst för obehöriga lärare.

3.8.1 Vikten av källkritik

Genom den digitala utvecklingen och sociala medier omges vi av informations spridning dygnet runt. Att lära sig att tolka och förstå information har blivit allt viktigare. När dagstidningar dominerade informationen och debatten fanns det personer på redaktionerna med ansvar att kontrollera fakta. I den uppkopplade värld vi nu lever i riskerar alla uppgifter att uppfattas som lika pålitliga. Människor väljer de källor som passar bäst till de egna åsikterna. Konspirationsteorier kan få fäste på grund av bristande grundläggande kunskaper och bristande källkritik och kritisk granskning.

Framtidskommissionen konstaterade att medie- och informationskunnighet och förmågan att navigera i medielandskapet är avgörande för medborgarnas möjligheter att tillvarata sina rättigheter och utöva sina skyldigheter i ett demokratiskt samhälle. Medieutredningen menar att källkritik har kommit att bli en avgörande kunskap i samhället: att kunna identifiera partiskhet och rena lögn.

Skolverket har deklarerat att det är nödvändigt att kunna granska och källkritiskt bedöma information för att på ett säkert sätt kunna använda internet för kunskapsinhämtning och för att kunna tillgodogöra sig kunskap som är nödvändig för att delta i demokratin. Men i en undersökning från Skolverket uppges att en dryg tredjedel av eleverna på högstadiet inte får någon undervisning alls i källkritik. Enligt Statens medieråd är lärarutbildningen kring nätkunskap och källkritik mycket ojämn.

Med hänvisning till ovanstående behöver elever i svensk skola garanteras en gedigen och likvärdig utbildning i källkritik och kritisk granskning. Lärarutbildningens styrdokument behöver därför uppdateras så att källkritik och kritisk granskning får en allt större betydelse, redan från förskolan och därefter allt efter stigande ålder och mognad.

3.8.2 Trygghet på nätet

I digitaliseringens utveckling ligger också tillgänglighet till nätet med dess avigsidor. Många unga beskriver nätmobbning som ett stort problem. Omfattningen och graden är svår att fastställa. Resultaten i olika undersökningar varierar kraftigt, beroende på hur frågorna är formulerade, vilket påvisas av forskaren Sofia Berne. 43 procent av svenska barn och ungdomar uppger att de någon gång har utsatts för nätmobbning och elakheter på nätet,

enligt undersökningen Ung online år 2018²⁴. Till organisationen Friends uppger en tredjedel av barnen i åldrarna 10 - 16 år att de blivit kränkta via mobil, surfplatta eller dator någon gång under det senaste året. När Bris och IIS ställde frågan "Har du känt dig taskigt behandlad på nätet någon gång?" svarade 61 procent ja²⁵. Internetstiftelsen jämför det med att de allra flesta av oss någon gång har fått ta emot en elak kommentar från någon vi träffat öga mot öga.

Det råder dock inga tvivel om att en del elever upplever svåra och upprepade kränkningar på nätet, som pågår i stort sett dygnet runt, utan någon frist ens i hemmets trygga vrå. I Kunskapsskolan i Uppsala, där man för några år sedan införde total mobilfrihet, även på raster, kunde man konstatera att kränkningarna på nätet minskade drastiskt. Fler skolor delar denna erfarenhet. Frågan om eventuellt mobilförbud ligger dock på respektive rektors ansvar. Barns trygghet på nätet är ett gemensamt ansvar för föräldrar och vuxna som arbetar nära barnen i deras vardag. Ökad kunskap hos och engagemang från vuxna är viktigt. I skolans värdegrundsarbete ska de värden som grundläggs även kopplas till de digitala miljöerna.

3.9 Modersmålsundervisning

Kristdemokraterna vill tillsätta en utredning om modersmålsundervisning med fokus på ökad likvärdighet, lärarbehörighet och ökad statlig finansiering, där inte minst fjärr- och distansundervisningens möjligheter tas tillvara, så att tillgången till god och evidensbaserad modersmålsundervisning kan öka. Då Sverige har ett generöst system för modersmålsundervisning beträffande vem som kan få del av den, bör utredningen även se över vem som ska ha rätt till modersmålsundervisning, i syfte att öka träffsäkerhet och kvalitet.

Idag har man rätt till modersmålsundervisning om 1) en eller båda vårdnadshavarna har annat språk än svenska som modersmål, 2) språket utgör elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och 3) eleven har grundläggande kunskaper i språket. Modersmålsundervisning är inget obligatorium utan något man ansöker om. Kommunen är skyldig att anordna modersmålsundervisning om minst fem elever begär det och det finns en lämplig lärare.

Forskningen visar på flera fördelar med modersmålsundervisning, men att det är stora brister i utformningen vad gäller organisation och undervisning vilket påverkat både likvärdigheten och kvaliteten. Andra brister som påvisats är bristfällig information och allt för få behöriga lärare samt samverkan mellan modersmålslärare och andra lärare.

Modersmålsundervisningens har tyvärr inte fått det engagemang som varit nödvändigt för att nå de ursprungliga intentionerna. Detta har lett till försämrad kvalitet och endast mindre justeringar har genomförts för att utveckla modersmålsverksamheten.

Vi kan inte vara nöjda med att kommunernas och skolornas resurser används på ett ineffektivt sätt och att vi upprätthåller en verksamhetsorganisation som visar på stora brister. Staten behöver på nytt ta ett större ansvar för finansiering och genomförande för att säkra kompetens och jämlikhet. Möjligheterna till detta har väsentligt ökat med de nya

²⁴ <https://docplayer.se/105924296-Ung-online-en-undersokning-gjord-pa-uppdrag-av-cybercom-juni-2018.html>

²⁵ <https://internetstiftelsen.se/guide/motverka-natmobbing/hur-vanligt-ar-det-med-natmobbing/>

möjligheterna till fjärr- och distansundervisning, som har särskilt stora fördelar gällande att få en välfungerande modersmålsundervisning.

Kristdemokraterna vill tillsätta en utredning om modersmålsundervisning med fokus på ökad likvärdighet, lärarbehörighet och ökad statlig finansiering, där inte minst fjärr- och distansundervisningens möjligheter tas tillvara, så att tillgången till god och evidensbaserad modersmålsundervisning kan öka. Då Sverige har ett generöst system för modersmålsundervisning beträffande vem som kan få del av den, bör utredningen även se över vem som ska ha rätt till modersmålsundervisning, i syfte att öka träffsäkerhet och kvalitet.

4 Förebygg och hantera problem

29. Att kunskaperna om hederskultur förbättras bland all skolpersonal och att varje skola har en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck
30. Tydliggör skolans, föräldrarnas och elevens olika roller och ansvar
31. Uppvärdera och stärk föräldrars medverkan i skolarbetet
32. Nolltolerans mot klotter och annan skadegörelse i skolor
33. Inför krav på evidensbaserade antimobbingsprogram i alla skolor
34. Ge Skolverket i uppdrag att göra en ny utvärdering av evidensbaserade metoder mot mobbing
35. Förtydliga reglerna kring sekretess för att underlätta samarbetet mellan föräldrar, skola, socialtjänst och polis
36. Knyt en polis till varje skola för att skapa naturliga relationer till polisen i sitt hemområde
37. Ge regionerna samlat ansvar för den medicinska och psykosociala elevhälsan
38. Inför en elevhälsogaranti
39. Speciallärarstöd i tid
40. Ökad betoning på läsning genom hela skolgången
41. Obligatorisk sommarskola för alla som behöver komma ikapp
42. Nationell databas för frånvaroregistrering för tidig upptäckt
43. Tydliga rutiner för utredning och handlingsplaner vid problematisk frånvaro
44. Ge Skolinspektionen i uppdrag att kartlägga anledningarna till att elever blir så kallade hemmasittare och vilka insatser som bedöms vara effektiva för att förhindra detsamma
45. Utvecklad fjärr- och distansundervisning som ett steg tillbaka till undervisningen
46. Socioekonomisk viktning av statsbidrag
47. Dubbelt lönepåslag för förstelärare i utanförskapsområden

Skolan i Sverige har problem. En mycket stor andel av de barn som går ut nian, 24,5 procent, gör det utan fullständiga betyg²⁶. 15,7 procent gick ut nionde klass utan behörighet till gymnasiet²⁷.

²⁶https://sir.is.skolverket.se/reports/rwservlet?cmdkey=common&geo=1&report=gr_betyg2017&p_sub=1&p_ar=2019&p_lankod=&p_kommunkod=&p_skolkod=&p_hmantyp=&p_hmankod=&p_flik=GI

²⁷ <https://www.skolverket.se/getFile?file=4771>

Få saker är så begränsande som att inte komma in på gymnasiet. Utan en gymnasieutbildning är framtiden oviss. I Sverige finns inte längre den arbetsmarknad som fanns för femtio år sedan, där man faktiskt kunde tjäna sitt uppehälle direkt efter avslutad grundskola. Utan en godkänd grundskola och gymnasieutbildning är det idag svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Tar man sig inte in på arbetsmarknaden väntar ofta utanförskap, med sämre livskvalitet och ohälsa som följd.

Vi vill göra allt för att hjälpa alla att klara kraven till gymnasiet. Det är en investering för varje person som lyckas ta sig dit och det är en investering för samhället. Därför är det avgörande att hjälp sätts in i god tid, att alla lär sig läsa och skriva redan i lågstadiet, att införa sommarskola för de barn som inte riktigt hunnit klara alla mål och att ge alla barn en bra studie- och yrkesvägledning som kan hjälpa att sätta rimliga mål för att få mening i studierna.

Varje barn som börjar skolan ska få den hjälp de behöver för att kunna utvecklas efter sin egen förmåga. Av skolan ska vi kunna förvänta oss att alla barn lär sig läsa de första skolåren och att hjälp och stöd sätts in på ett tidigt stadium till de barn som så behöver. Utan läsning avstannar utvecklingen på fler områden. Det blir svårt att lyckas i ämnen som samhällskunskap, biologi, historia och engelska, om inte läsningen sitter. Det är inte stigmatiserande att få speciallärarstöd. Däremot är det stigmatiserande att inte kunna läsa när alla ens kompisar kan det.

I Sverige finns en tendens att specialpedagogiskt stöd kommer in väldigt sent, först i högstadiet. I Finland används speciallärarstödet oftare i förebyggande syfte. Även särbegåvade barn kan ges specialpedagogiskt stöd för att skapa de nödvändiga utmaningar som krävs för att utvecklas. Där får 30 procent av alla skolelever specialundervisning under ett läsår, som en medveten pedagogik. När en så stor andel av eleverna får specialpedagogiskt stöd blir stödet inte stigmatiserande. Hälften av resurserna till specialundervisning används under år 1–3²⁸. Detta sätt att arbeta brukar lyftas som en av förklaringarna till varför Finland lyckas så bra i PISA-undersökningarna. Med fler speciallärare och specialpedagoger skapas också fler möjligheter till olika gruppindelningar utifrån elevers olika förutsättningar, vilket bidrar till att avlasta läraren i en komplex klassrumssituation.

För elever med särskilda behov, exempelvis inom NPF-spektrum, måste de extra resurserna följa eleven oavsett vilken skola den går på.

4.1 Trygghet och hälsa i skolan

Lärare och elever har rätt till en lugn, säker och trygg arbetsmiljö. Skolhuvudmännen har huvudansvaret för skolmiljön – att förebygga och förhindra risker för olycksfall eller sjukdom samt att skapa en god miljö för lärande. Föräldrarna är de viktigaste vuxna för sina barn och behöver på ett tydligare sätt involveras. Skolan kräver en respektfull samverkan och ömsesidig förståelse för varandras roller, för att skapa trygghet i det viktiga samspelet mellan elev, hem och skola.

I många skolor finns stora brister vad gäller ordning och trygghet. Alltför många elever mobbas eller kränks. Lärare har svårt att genomföra undervisningen på grund av stök i

²⁸ <https://www.lararen.se/specialpedagogik/annat/inget-konstigt-att-ga-till-speciallararen>

klassrummet. En elev som stökar förstör lektionen för resten av klassen. Skollagen ger lärare och rektorer befogenheter att ingripa mot elever som stör ordningen och inte respekterar de gällande ordningsreglerna. Med stöd av lagen kan lärare och rektor besluta om utvisning från klassrummet, kvarsittning, tillfällig omplacering, tillfällig placering vid en annan skolenhet, avstängning och omhändertagande av föremål.

Det förekommer också att lärare hotas av elever och föräldrar.

Arbetsmiljölagen gäller även skolan. I 3 kap. 4 § framgår att arbetsgivare och arbetstagare gemensamt ska verka för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Lagen säger följande: ”Arbetstagaren skall medverka i arbetsmiljöarbetet och delta i genomförandet av de åtgärder som behövs för att åstadkomma en god arbetsmiljö. Han skall följa givna föreskrifter samt använda de skyddsanordningar och iaktta den försiktighet i övrigt som behövs för att förebygga ohälsa och olycksfall.”

Men arbetsmiljölagen tar huvudsakligen sikte på den fysiska arbetsmiljön och åtgärder för att minska risken för olyckor, i exempelvis slöjd-, idrotts- och kemiundervisning eller i samband med praktik. I skollagen tydliggörs elevens rätt till trygghet, studiero och att inte bli utsatt för kränkande behandling. Det är ett lagkrav att rektor ska besluta om ordningsregler på varje skolenhet, som ska utarbetas under medverkan av eleverna. I dessa ordningsregler bör det beskrivas vilka sanktioner som ska gälla för den elev som bryter mot dessa regler. När en elev vid upprepade tillfällen och allvarligt bryter mot ordningsreglerna är det centralt att skolan och vårdnadshavare samarbetar för att lösa problemen. Föräldrar har ansvar för sina barn, även under skoltid.

Kristdemokraterna vill också lyfta fram föräldrarnas roll för ordning och reda i klassrummen genom ett ansvarskontrakt som ska precisera vad som är skolans och lärarens ansvar och vad som är föräldrarnas ansvar när det gäller elevens utbildning och ansvar att uppföra sig. Även elevens eget ansvar för sina studier, läxor, attityd och beteende är viktigt att betona. Föräldrars medverkan i skolarbetet och för elevernas lärande måste uppvärderas och föräldrars möjligheter att bidra stärkas. Det kan upplevas som svårt får många föräldrar idag, mot bakgrund av exempelvis digitaliseringen och andra stora förändringar i skolan, att veta hur man ska hjälpa sina barn på bästa sätt. Det gäller i synnerhet för dem som helt saknar erfarenhet från den svenska skolan. Alla föräldrar bör därför erbjudas utbildningsträffar där de får konkreta verktyg för att kunna stötta sitt barn. Det kan bidra till att höja kunskapsresultaten.

För att exempelvis tydliggöra elevernas ansvar för den fysiska miljön, bör den som medvetet saboterar miljön delta i att återställa skadan. Den fysiska miljön är viktig för att upprätthålla respekten för skolan som institution och det arbete som elever och lärare utför där. Det är rimligt att ställa samma krav på skolmiljön som på arbetsmiljön på andra arbetsplatser. Inom sociologin talar man ibland om den så kallade ”broken window theory” och syftar då på den negativa inverkan små tecken på förfall kan ha på ett helt område. Om en trasig fönsterruta inte byts ut inom rimlig tid kommer människor som rör sig i området att börja uppfatta det som otryggt, samtidigt som sannolikheten för ytterligare skadegörelse ökar. Detta skapar en negativ spiral för hela området. För att undvika sådana negativa spiraler är det viktigt att snabbt åtgärda klotter och skadegörelse. Det är viktigt att Arbetsmiljöverket

kontinuerligt gör inspektioner för att upprätthålla en god skolmiljö. Nolltolerans mot klotter och skadegörelse i skolorna ska råda.

Det finns ingen värdenneutral uppfostran och ingen värdenneutral kultur. Utan en gemensam grundläggande etik skapas ett samhälle där den starke styr och den svaga lider. Ett samhälle där uppfattningen om vad som är rätt och orätt skiljer sig från person till person. Det som de flesta av oss ser som goda normer, till exempel människolivets okränkbarhet, alla människors lika värde samt solidaritet med svaga och utsatta, har en djup förankring i den judisk-kristna etiken. Läroplanen är tydlig i att det är på denna värdegrund svensk skola bygger.

Skolans ansvar är att förankra denna värdegrund hos eleverna genom att omsätta de etiska principerna i praktisk handling. Det finns goda exempel att aktivt värdegrundsarbete resulterar i minskad skadegörelse i skolan.

Kristdemokraterna vill betona vikten av att kunskaperna om hederskultur förbättras i skolan. I en hedersrelaterad kontext är kontrollen av flickors och kvinnors sexualitet central och starkt knuten till kollektivet. Föreställningar om att familjens rykte och heder skadas om flickor och kvinnor inte lever, eller påstås leva, efter de regler om oskuld och kyskhet som står i fokus. I extrema fall resulterar hederstänkandet i hot om våld, våld och dödligt våld.

Kristdemokraterna menar att för att kunna hjälpa barn och unga i denna utsatthet behöver kunskaperna om hederskultur förbättras bland all skolpersonal. Det är viktigt att skolpersonalen lär sig se vad som kan vara tecken på att barn kontrolleras i en hederskontext. Kristdemokraterna vill också att varje skola ska ha en handlingsplan mot hedersrelaterat våld och förtryck. En sådan skulle ge visshet och trygghet att reagera vid misstanke om hedersbrott.

4.1.1 Arbete mot mobbning

I värdegrundsarbetet ligger också arbetet mot mobbning och kränkande beteende. Det borde vara självklart att alla elever ska kunna känna sig trygga och uppskattade men så är det inte idag. Ett ständigt pågående aktivt arbete mot mobbning, könsdiskriminering och rasism i skolan ska vara en självklarhet. Att barn mår bra och känner sig trygga i skolan är avgörande för hur de kan lyckas i sitt lärande och sin utveckling. Därför krävs att skolor använder sig av metoder för att förebygga och hantera mobbning som är baserade på vetenskap och beprövad erfarenhet. Kristdemokraterna menar att det ska vara obligatoriskt för skolhuvudmännen att enbart använda evidensbaserade antimobbningsprogram. Frågan om mobbning är för viktig för att man bara ska kunna gå på känsla.

Skolverket ska få i uppdrag att göra en uppföljning av den utvärdering av metoder mot mobbning som gjordes 2011. En rekommendation om vilka program som kan användas ska tas fram till skolhuvudmännen. Dessutom ska alla metoder som inte vilar på vetenskap och beprövad erfarenhet sluta användas. Berörda myndigheter ska få i uppdrag att verkställa och följa upp detta.

4.1.2 Ensamhet och utanförskap

Att mobbning lätt kan påverka skolresultaten negativt är inte svårt att förstås, men också att vara ensam och känna sig utanför gör det. Ensamhet är faktiskt en av de absolut största

riskfaktorerna för att misslyckas i skolan, till och med större än mobbning. Enligt forskning på Örebro universitet löper högstadieungdomar som känner sig ensamma, åtta procent av årskullen, tre gånger så hög risk för underkända betyg, vilket i sin tur innebär väsentligt högre risk att hamna i utanförskap i form av arbetslöshet och sämre livschanser i övrigt.

Det är viktigt att kunskap om detta tydliggörs i utbildningen av skolpersonal och att arbete mot ensamhet och socialt utanförskap tydligt inkluderas i skolors arbete med värdegrund och trivsel.

4.1.3 Insatser mot bråk och oro

Bra skolor är avgörande för en god utveckling – oavsett var i landet man bor, oavsett i vilken stadsdel man går i skolan. Särskilt viktig är det att skolan fungerar för elever som kommer från hem som saknar studietradition eller där föräldraengagemanget brister. En trygg och lugn skolmiljö är en förutsättning för lärande. I alltför många skolor präglas vardagen av bråk och oro. Det är framför allt de elever som har sämst förutsättningar att klara skolan som drabbas hårdast. Kristdemokraterna vill skapa bättre arbetsro i skolan både genom att klargöra rektors roll, lärarnas befogenheter och genom att öka uppföljningen av elevernas uppträdande bland annat genom att konsekvent involvera föräldrarna. Detta gäller generellt för alla skolor i landet men är än viktigare i områden som är oroliga.

Skolan ska vara trygg för alla barn. Skolan är också avgörande för att lyckas med integrationen och för att förebygga såväl utanförskap som kriminalitet. Rikspolischefen har i en skrivelse från november 2018 pekat ut behov av att andra delar av samhället kliver fram i utsatta områden. Kristdemokraternas prioriteringar med bättre metoder att sätta ramar och visa på konsekvenser är viktiga delar i det arbetet, liksom arbete för att stärka civilsamhället. Vi vill dessutom förbättra samarbetet mellan föräldrar, skola, socialtjänst och polis för att tidigt fånga upp ungdomar i riskzonen, i syfte att förhindra att barn hamnar i eller fortsätter med kriminellt beteende, samt möjliggöra snabbare insatser genom en förstärkt lokalpolisverksamhet.

En avgörande faktor för ett effektivt förebyggande arbete är att de olika aktörerna som möter ungdomar i riskmiljö kan föra dialog och utbyta information om ungdomen. I dag tolkas sekretesslagstiftningen olika i olika kommuner. Vi vill reformera den nu gällande lagstiftningen i syfte att klargöra sekretessreglerna och förtydliga dem så att samarbetet underlättas. Oron för att göra fel får inte stå i vägen för åtgärder. Vi menar att sekretesslagstiftning måste kunna brytas på polismans begäran.

Vi anser också att en polis bör knytas till varje skola för att unga ska ha en naturlig relation till polisen i sitt hemområde.

4.1.4 En samlad barn- och ungdomshälsa och elevhälsogaranti

En god kunskapsutveckling kräver en god skolmiljö och elevhälsa. Elever som mår bra lär sig bättre. En väl utvecklad elevhälsovård främjar också det förebyggande arbetet med psykisk ohälsa hos barn och unga. Elevhälsan måste rustas långsiktigt för att bättre kunna möta och stödja barn och unga med psykisk ohälsa. Elevhälsan ska undanröja de hinder som finns för lärandet men får idag mer och mer ägna sig åt omsorg. Det behöver finnas tydliga direktiv kring när socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska träda in på banan.

Under alliansregeringens tid infördes ett statsbidrag för att stärka elevhälsan. Trots detta har mer än var tredje grundskola och nästan varannan gymnasieskola fått påpekande från Skolinspektionen om brister som rör elevhälsan. Enligt Inspektionen för vård- och omsorg förekommer det brister bland landets huvudmän när det gäller kännedom om vårdgivaransvaret för elevhälsan. Kristdemokraterna vill stärka elevhälsan långsiktigt genom att:

- Ge regionerna ett samlat uppdrag för hela barn- och ungdomshälsovården. Det innebär att den medicinska och psykosociala elevhälsan inte längre ska ha skolan som huvudman. Skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykologer bör finnas i verksamheterna och bör ha samma huvudman som övrig vårdpersonal för barn. En samlad barn- och ungdomshälsa ska syfta till att öka tillgängligheten till vårdcentralerna, elevhälsan och barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Det är avgörande att, i ett tidigare skede än idag, fånga upp barn som mår dåligt. Den samlade barn- och ungdomshälsovården ska ha ett nära samarbete med skolledningar, lärare, specialpedagoger och kommunernas socialtjänst.
- Skolan har fortsatt huvudmannaskap för specialpedagoger och speciallärare.
- Vi vill införa en elevhälsogaranti som innebär att varje elev ska kunna komma i kontakt med elevhälsan varje dag.
- Fysioterapeuter, arbetsterapeuter och beteendevetare är kompetenser som kan bidra till en bättre hälsa och för att i ett tidigt skede ge ändamålsenligt stöd exempelvis till elever som uppvisar tecken på exempelvis neuropsykiatriska funktionsnedsättning som ADHD eller ADD. Med regionen som huvudman för den medicinska och psykosociala elevhälsan finns dessa kompetenser tillgängliga för samspelet kring eleven.

4.2 Specialpedagoger och speciallärare – viktiga kompetenser i teamet runt eleven

I teamet runt eleven behövs många kompetenser som stöd för den enskilde läraren. Specialpedagogik handlar om undervisning av barn och elever i behov av särskilt stöd, särbegåvade barn eller barn med funktionsnedsättning. Specialpedagogiska åtgärder sätts in när gängse undervisning inte bedöms räcka till. Det kan innebära att eleven får särskilt stöd i eller i nära anslutning till ordinarie verksamhet eller av speciallärare i särskilda undervisningsgrupper. Specialpedagogen har där en nyckelroll som utredare och konsult till lärare och speciallärare. Idag råder brist på såväl speciallärare som specialpedagoger, vilket därmed gör båda vidareutbildningarna till viktiga karriärvägar för lärare. Det är viktigt att fler utbildas inom dessa båda områden.

4.3 Hemmasittare – barn som inte går i skolan

Är de 1 500 eller 5 500? Det finns idag ingen tydlig officiell uppgift på hur många elever som är så kallade hemmasittare, det vill säga elever med upprepad ströfrånvaro eller som är borta från skolan mer än en månad i sträck. Skolverket uppger att 12 100 skolpliktiga elever varit återkommande frånvarande från vissa lektioner/ämnena/dagar under minst två månader i slutet av läsåret 2008/09. Enligt uppgifter från Skolinspektionen hösten 2019 har antalet barn med ogiltig frånvaro femdubblats sedan 2008. Med hjälp av statistik från 500 representativt utvalda skolor räknade Kalla fakta 2018 fram ett uppskattat antal på 5 500 elever med problematisk frånvaro, som är den formella benämningen. Det gäller barn i allt

ifrån lågstadiet upp till gymnasiet. Förmodligen är mörkertalet stort. Det är oacceptabelt att det saknas tillförlitliga data.

Om en elev har stor frånvaro ska skolan snabbt utreda orsaken och göra något åt det. Många kommuner saknar dock rutiner för hur man utreder varför barnen inte kommer till skolan och hur man hjälper dem att komma tillbaka till skolan igen.

De bakomliggande orsakerna kan vara många; fysisk eller psykisk sjukdom, neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, konflikter, mobbning, ensamhet, understimulans eller familjefaktorer.

Samhällskostnaden för hemmasittare beräknas till 30 miljoner kronor²⁹. Men hur beräknas skadan ska för det enskilda barnet som går miste om skolgången? Det är okänt. Det är däremot väl känt att den som inte gått ut skolan med godkända betyg löper signifikant högre risk för framtida utanförskap. Skolinspektionen bör få i uppdrag att kartlägga hur stort problemet med hemmasittande elever är, samt beräkna samhällskostnaden för detta.

Därför är det nödvändigt att utveckla skolornas förmåga att registrera frånvaro på ett sätt att man snabbt kan detektera såväl oroväckande ströfrånvaro som längre sammanhängande frånvaro. Digital frånvaroregistrering kan där vara till stor hjälp. Men det räcker inte att ringa in den bakomliggande problematiken. Skolans elevvårdsteam behöver kartlägga orsak och i samförstånd med eleven och föräldrarna ta fram en åtgärdsplan.

Framför allt är det viktigt att eleven får undervisning. Fjärr- eller distansundervisning kan många gånger vara ett bra alternativ, om motståndet mot att fysiskt återvända till skolan inledningsvis är för stort. Distansundervisning i hemmet ska i förekommande fall skötas av huvudmannen.

Parallellt behöver skolan arbeta med att sänka trösklarna till skolan, för att stegvis slussa eleven tillbaka. Varje barn är värt att satsa på. Kostnaden för utanförskap är utan tvekan högre³⁰.

4.4 Skolsegregation

Den segregation som finns i samhället drabbar även skolan. Segregationen gör att barn växer upp under tämligen olika förhållanden. Det har också varit ett faktum att vissa skolor i utanförskapsområden inte håller måttet. Skolverkets analyser av skolsegregationen visar att skolor blivit mer uppdelade utifrån elevers familjebakgrund³¹ de senaste två decennierna. Den socioekonomiska sammansättningen har fått en större betydelse för elevernas resultat.

Kristdemokraterna menar att skolan så långt det är möjligt ska kunna kompensera elever som växer upp med sämre språkkunskaper och/eller obefintlig studietradition. Skolan ska vara en hävstång för att ta sig fram i livet. Vi kommer aldrig att acceptera tanken att en tuff start i livet ska döma någon till ett livslångt utanförskap. Det finns goda exempel³² på att rätt

²⁹ Expressen 181203

³⁰ <http://socialanatet.se/det-ar-battare-att-stamma-i-backen-an-i-an-prislapp-pa-unga-i-utanforsskap/>

³¹ <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/skolsegregationen>

³² Exempelvis charter schools i Londons mest utsatta områden samt på bl.a Fredrick Douglass Academy i Harlem, NY, liksom Rinkebyskolan i Stockholm och Sjumilaskolan i Biskopsgården i Göteborg.

pedagogik och rätt skolledare kan få en bildningskultur att blomstra även i områden som har svåra förutsättningar.

Gemensamt för skolor som blivit framgångsrika i segregerade områden är att de har betonat ordning och reda, att reglerna ska följas och läxorna göras. De kännetecknas även av att de ger eleven möjlighet att göra sina läxor i skolan, om det av något skäl inte fungerar att göra dem hemma. I somliga framgångsrika skolor i utsatta områden har man också på ett tydligt sätt involverat föräldrarna. Denna kombination av regler, krav och stöd kontrasterar skarpt mot den gängse rådande attityden att en skola kan förväntas prestera dåligt därför att den ligger i ett visst område.

Utöver detta menar Kristdemokraterna att resursfördelningen måste bidra till att skolor med sämre förutsättningar får ökade resurser. En likvärdig skola innebär inte att alla barn får lika mycket resurser, utan att alla får de resurser som krävs för att nå målen. Därmed kommer resurserna behöva spridas på ett bättre sätt.

Vi vill också locka de bästa lärarna till skolor med störst utmaningar genom ett dubbelt lönepåslag för förstelärare i utanförskapsområden.

Det aktiva skolvalet, som vi vill se det, ska vara ett obligatoriskt och välinformerat skolval där information går ut i god tid och på olika språk, så att alla föräldrar har möjlighet att sätta sig in i vilken skola som blir bäst för deras barn. Det aktiva skolvalet kan fungera som en möjlighet att bryta det invanda, om bara valet görs.

5 Stimulerande och trygga fritidshem

48. Sätt ett riktvärde för personaltätheten49. Uppmuntra till möjlighet att läsa till fritidspedagog/fritidslärare på deltid och distans50. Samverka med det lokala föreningslivet för träning under fritidstid

Fritidshem är berättigat till barn som behöver det på grund av föräldrarnas arbete eller studier eller om det finns särskilda skäl. Fritidshem vänder sig till barn mellan sex och 13 år. Kommunen kan också bedriva öppen fritidsverksamhet för barn som är 10–12 år. Barnet kan vara på fritidshemmet både före och efter skoldagen och under lov.

Fritidshem ses som en utbildningsform med eget kapitel i läroplanen. Fritidshemmet ska bidra till barnets utveckling, omsorg och lärande. Läroplanen understryker att hänsyn ska tas till elevens behov, intressen och erfarenheter och anpassas efter elevernas olika förutsättningar. I fritidshemmet ska eleven få möjlighet att träna på demokrati, inflytande och ansvar. Lek, rörelse och skapande aktiviteter är viktigt. Elevgrupperna ska ha lämplig sammansättning och storlek och eleverna ska erbjudas en bra miljö.

Fritidshem kan bedrivas både av kommuner och fristående aktiebolag, trossamfund, stiftelse eller ekonomisk förening, vanligtvis föräldrakooperativ. Det är dock mycket ovanligt att någon annan än skolhuvudmän driver fritidshem. Då vi ser positivt på en större mångfald här, givet fritidshemmets kvalitetsproblem, bör en kartläggning genomföras för att inventera

vilka hinder som finns för fler aktörer, inte minst ideella, att anordna fritidshem. Kommunerna ansvarar idag för att det finns plats för barnet i fritidshem och ansvarar för att godkänna och granska fristående fritidshem. Kristdemokraterna anser att all granskning ska utföras av skolinspektionen.

Verksamheten i fritidshemmet ska utgå från samma värdegrund som skolans läroplan. Syftet är att stimulera elevernas utveckling och lärande och ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid med goda kamratrelationer, skapande, vistelser i natur och samhälle med möjlighet att ta del av förenings-, kultur- och friluftsliv. Inte minst den allsidiga rörelseförmåga som utvecklas genom fysiska aktiviteter ute i naturen betonas. På fritids ska barnet också kunna få hjälp med läxläsning. En god fritidsverksamhet är en hjälp för barnet att klara skolan.

Syftet med fritidshemmen är ambitiöst. Utbildningen till fritidspedagog numera är en treårig inriktning inom grundlärarprogrammet, med titeln fritidslärare. Ofta arbetar fritidsläraren/fritidspedagogen tillsammans med förskollärare, grundskollärare, barnskötare och elevassistenter.

Antalet barn som är inskrivna på fritidshem varierar kraftigt. En arbetsmiljö med alltför många barn per anställd skapar varken trygghet för barn, föräldrar eller för dem som arbetar där. Lärare i fritidshem är, jämte förskollärare, oftare långtidssjukskrivna med stressrelaterade sjukdomar än andra yrkesgrupper³³. Det är nästan dubbelt så vanligt med sjukskrivning för depression och utmattningssyndrom för dessa yrkesgrupper än för arbetsmarknaden i stort. Många känner stark oro för att något ska hända barnen man ansvarar för, när man inte har möjlighet att ha kontroll över och se allt som händer.

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) rapporterar år 2014 att ungefär 1400 barn (350 barn per 100 000 invånare) varje år skadas så allvarligt på fritidshem, att de behöver akut sjukhusvård. Att inte fler skadas beror sannolikt på att barnen inte vistas så många timmar per dag i fritidshemmet, konstaterar MSB i rapporten. Nästan två av tre skador inträffar utomhus, vanligen i samband med lek eller idrott, men även vid bråk.

Sedan 2010, när fritidshemmen införlivades med eget avsnitt i skolans läroplan, har undervisning betonats mer än tidigare. Skolinspektionen har dock pekat på att denna undervisning brister. Skälen handlar primärt om bristande tillgång till behörig personal, hur lärarresursen används, samverkan mellan fritidshemmets avdelningar respektive mellan skola och fritidshem, stora elevgrupper samt materiella förutsättningar som lärverktyg och lokaler.

Statistiken visar att andelen årsarbetare med akademisk examen har minskat. Läsåret 2018/19 hade 37 procent av personalen i fritidshem en pedagogisk högskoleexamen. Det är den lägsta andel som uppmätts sedan mätningen påbörjades 1995. Knappt 26 procent av lärarna i fritidshem hade i februari 2019 fått lärarlegitimation. I kommunala fritidshem saknar 11 procent av skolorna helt personal med pedagogisk högskoleexamen. Motsvarande andel i fristående skolor är 34 procent.

³³ <https://www.lararforbundet.se/artiklar/forskollarare-och-larare-i-fritidshem-oftare-sjukskrivna-mer-an-14-dagar>
<https://www.lararen.se/nyheter/senaste-nytt/forskollarare-och-fritidspedagoger-sjukast>
<https://tankesmedjanbalans.se/varfor-smaller-det-sa-i-vaggarna-pa-fritids/>

I en jämförelse över tid framgick att barngrupperna under perioden 1990–2014 växte från 18 barn till 41 barn. Till läsåret 2018/19 hade snittet minskat marginellt till 39,2 elever per avdelning.

En annan viktig förklaring till att verksamheten brister är enligt Skolinspektionen rektors bristande ledning av verksamheten i fritidshemmen. Rektorer på flera av de granskade fritidshemmen arbetar i relativt låg grad med att styra och sätta mål för verksamheten och följa upp dessa.

Det råder en verklighetskrock mellan de politiskt uppställda målen om verksamhet och den bild som många elever, föräldrar och skolledare har av vad fritidshemmen egentligen är till för. Många tenderar att betrakta fritidshemmen som en plats där barnen leker, äter och umgås under mer otvungna former än de som gäller i skolan, till dess att föräldrarna har arbetat färdigt och kan hämta barnen.

Det finns visst fog för det. Kristdemokraterna menar att barn som går på fritids är inte gamla nog att kunna tillgodogöra sig undervisning i gängse mening under så många timmar per dag. Däremot behöver de gott om tid för vila och för den sociala och intellektuella utveckling som sker genom fri lek.

Många anställda på fritidshemmen är missnöjda med sin arbetssituation. När de politiska målen och vardagen ser så olika ut är det svårt att veta hur det egna arbetet ska läggas upp. Av samma skäl är det inte heller konstigt att många skolledare, som Skolinspektionen påpekar, brister i sitt ledarskap för fritidshemmen.

Attraktiviteten att arbeta på fritidshem behöver öka, för att höja andelen högskoleutbildade pedagoger. En nyckel är att kommunerna systematiskt planerar för generellt ökad personaltäthet, med särskild fokus på att höja kompetensnivån hos de anställda, exempelvis genom att bistå ekonomiskt till högskoleutbildning på deltid.

5.1 Mer rörelse på fritids

Ytterligare ett bra sätt att öka den fysiska aktiviteten under dagen är att i större utsträckning använda barnens tid på fritids till fysiska aktiviteter. Kristdemokraterna vill därför stimulera samverkan mellan det lokala föreningslivet och fritidshemsverksamheten. Detta är ett bra sätt att introducera föreningsverksamhet för dem som annars inte skulle komma i kontakt med den. På så sätt kan också fler få möjligheten att stimuleras till aktivitet och rörelse och introduceras till idrottsrörelsen och föreningslivet.

6 Huvudmannaskap

<p>51. Utred för- och nackdelar med statlig skola
52. Utred en statlig finansiering av skolan</p> |
|---|

Riksdagen och regeringen har ett övergripande nationellt ansvar för skolväsendets resultat och utveckling. Staten anger nationella mål, krav och riktlinjer för verksamheterna i skollagen, läroplanerna och andra författningar. Staten ansvarar genom Skolverket och Skolinspektionen för tillsyn, statlig kvalitetsgranskning samt nationell uppföljning och utvärdering genom de statliga förvaltningsmyndigheterna på området.

I Skollagen 2 kap. finns bestämmelser om huvudmän och ansvarsfördelning inom skolväsendet. Staten är huvudman för förskoleklassen och fritidshemmet vid en skolenhet med specialskola eller sameskola. Kommunerna, i vissa fall regioner och enskilda, kan vara huvudmän för övriga skolformer förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och fritidshemmet. När kommunen är skolhuvudman har kommunfullmäktige statens uppdrag och ska tillsätta de nämnder som behövs för att fullgöra det statliga skoluppdraget. Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och andra författningar (2 kap. 8 § skollagen). Huvudmännen ansvarar för att inom regelverkets ramar bedriva och organisera sin verksamhet så att målen nås. Rektor har ett tydligt uppdrag att besluta om sin enhets inre organisation och ansvarar för att fördela resurser inom enheten efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Rektor fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i Skollagen och andra författningar (2 kap 10 § skollagen).

Frågan om huvudmannaskapet för skolan har debatterats under lång tid. Kommunaliseringens effekter är inte fullt ut utvärderade. Kristdemokraterna bedömer dock inte att den har medfört de positiva effekter för skolan som ursprungligen motiverade själva förändringen.

Tvärtom finns mycket som talar för att kommunaliseringen och andra förändringar bidragit till de kvalitetsproblem som idag präglar skolan. Att genomföra ett återförstatligande är dock inte en enkel åtgärd som snabbt löser skolans problem. Därför menar Kristdemokraterna att de skolreformer som genomfördes av den tidigare alliansregeringen måste få sätta sig och utvärderas innan frågan om skolans huvudmannaskap kan omprövas.

Frågan är om vi nu har kommit till den punkten. I och med Januariöverenskommelsen mellan liberaler, centerpartister, socialdemokrater och miljöpartister ska en utredning komma till stånd. I 73-punktsprogrammet skriver de att "ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan tas fram".

Skolan är en av samhällets viktigaste institutioner. Det är centralt att den har arbetsro och får driva sin verksamhet med alla våra barns bästa för ögonen. En så stor förändring som ändrat huvudmannaskap bör inte genomföras utan grundliga analyser och begrundanden. Om Kristdemokraterna ska byta fot krävs tydliga indikationer att statligt huvudmannaskap skulle

vara så mycket bättre för skolan att det uppväger det stora omak som själva förändringen i sig skulle innebära. Kristdemokraterna välkomnar därför den utredning som kan klargöra för- och nackdelar med ett förstatligande av skolan. Vi är särskilt intresserade av att en sådan utredning ser över möjligheten till statlig finansiering av skolan, som en medelväg, för att skapa mer jämlika villkor.

7 En skriande lärarbrist

53. Låt lärare vara lärare
 - Minska den administrativa bördan för lärare
 - Minska dokumentationskraven för lärare
 - Rensa upp i lärarnas arbetsuppgifter
 - Se över lärares tidsanvändning
54. Höj behörighetskraven till lärarutbildningen
55. Höj kvaliteten på lärarutbildningarna
56. Stärkt rätt till fortbildning för legitimerade lärare
57. Utveckla karriärlärarreformen
58. Öka spridningen av evidensbaserat kunskapsunderlag från Skolforskningsinstitutet m.fl.
59. Nationellt system för systematiskt kvalitetsarbete
60. Bra skolledare en förutsättning för yrkets attraktivitet

En verkligt bra skola kräver verkligt bra lärare. För att locka fler till läraryrket behöver yrkets status och möjligheter förbättras. Arbetsmiljön måste bli bättre liksom möjligheten till stöd i lärarens yrkesroll, och vidareutveckling är viktig. Dessutom krävs en möjlighet till karriär och bra löner.

Duktiga lärare är den enskilt viktigaste faktorn för elevernas resultat. Detta pekar bland annat en rapport från McKinsey från 2007 ut³⁴. Det är därför nödvändigt att få rätt personer att söka sig till läraryrket. De bästa skolsystemen attraherar duktiga studenter till läraryrket genom att göra läraryrket selektivt, utvecklade processer för att välja de rätta sökande och genom att betala bra ingångslöner. Detta höjer läraryrkets status vilket i sin tur attraherar bättre sökanden. Finland och Singapore pekas ut som de länder som har de bästa antagningssystemen. I Finland innebär det ett prov med flersvarsalternativ. De personer som får bäst resultat går vidare till ett prov i kommunikativ förmåga, vilja att lära ut och motivation. När de sedan blir färdiga lärare krävs ett färdighetsprov av antagande skola. I Singapore blir de sökande screenade, får göra prover och blir sedan antagna till lärarprogrammet som innebär en betald anställning. Det betyder, enligt rapporten, att lärarutbildningen är en eftertraktad utbildning³⁵.

Det finns också studier som visar att med god fortbildning kan lärare utveckla bra metoder att lära ut.

³⁴https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/industries/social%20sector/our%20insights/how%20the%20worlds%20best%20performing%20school%20systems%20come%20out%20on%20top/how_the_world_s_best-performing_school_systems_come_out_on_top.pdf

sid 16

³⁵ ibid sid 17-18

Sedan mitten av 1990-talet har läraryrket i Sverige haft gradvis sjunkande status, där arbetsvillkor och löner allt kraftigare slagit igenom i form av stora problem att attrahera nya kompetenta lärare. En av huvudnycklarna för att höja attraktionskraften i yrket är att lärare faktiskt får vara lärare, att undervisningsmiljön stödjer uppdraget och att det finns tillgång till stöd och avlastning, som speciallärare och elevvård. Därför har ett speciallärarlyft även betydelse för läraryrkets attraktionskraft. Det är också ytterligare en karriärmöjlighet för lärare som vill bygga på sin kompetens.

Enligt Young Professional Attraction Index 2019 framtagen av Academic Work är den fjärde viktigaste orsaken till val av arbetsplats ledarskapet. Ska läraryrket vara attraktivt för unga akademiker är skolledares ledarskap centralt. Skolan som arbetsplats behöver möta de arbetsmiljömässiga förväntningarna som finns bland unga. Skolan som komplex organisation kräver de bästa ledarna då behöver vi ge förutsättningar för att möjliggöra det, flera av förslagen finns beskrivna i avsnitt 8.

Söktrycket till lärarutbildningarna har legat lågt och i princip har alla behöriga sökande på utbildningen antagits, även om söktrycket under Coronapandemin ökat. Alltför många lämnar yrket på grund av den pressade arbetsituationen i skolan. Vi måste vända den utvecklingen och göra allt för att läraryrket åter ska bli ett yrke som eftersträvas av många och respekteras av alla.

7.1 Höj behörighetskraven

Läroutbildningen lockar många sökande. Lika många toppbegåvade söker läroutbildningen som läkarlinjen. Skillnaden är att antalet antagna till läroutbildningarna är större. Många sökande till läroutbildningen har för låga slutbetyg från gymnasiet. Det stora antalet platser på läroutbildningarna leder till att även de som inte är lämpade för läraryrket kommer in. Många av dessa hoppar av efter en tid. Läraryrkets status riskerar därmed att sjunka ytterligare, vilket leder till än färre sökande och att kvaliteten i undervisningen i klassrummen blir undermålig. Därmed skapas en ond cirkel.

För att åstadkomma en förändring krävs ökad konkurrens om platserna så att de bästa och mest lämpliga sökande antas. Förutom grundläggande behörighet krävs idag inte mer än betyget E (Godkänt) i vissa ämnen för behörighet till läroutbildningen. Kristdemokraterna menar att det inte räcker. För att kunna antas till läroutbildningen ska det krävas minst betyget B i vissa ämnen. Exempelvis ska en grundlärare ha betyget B i svenska, engelska och matematik och en ämneslärare likaså i sina undervisningsämnen.

7.2 Höj kvaliteten på läroutbildningarna och stärk forskningen

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har utvärderat de svenska läroutbildningarna. Våren 2019 presenterades utvärderingen av läroutbildning för grundskolan. Kvalitetsskillnaderna mellan lärosätena var mycket stora. Antalet disputerade lektorer på läroutbildningarna var få. 32 lärosäten blev kritiserade på olika punkter, några fick sin examinationsrätt ifrågasatt. Bara något enstaka lärosäte slapp undan anmärkningar. År 2020 granskades landets gymnasieläroutbildningar. Där var resultaten bättre, men få lärosäten undgick anmärkning.

Det är av yttersta vikt att utbildningen av de lärare som ska undervisa barn och ungdomar har högsta tänkbara kvalitet och lär ut såväl ämneskunskap som hur man på bästa sätt förmedlar kunskapen vidare och förklarar komplexa system eller matematiska problem. Såväl pedagogik, metodik och didaktik måste vara självklara beståndsdelar i lärarutbildningarna för att förbereda lärarkandidaterna för yrket. Många lärare beskriver att lärarutbildningen inte gett dem redskap att hantera den verklighet de mötte när de kom ut i klassrummet och efterfrågar handledning från erfarna kollegor för nyutbildade.

Det råder brist på forskningsanknytning i lärarutbildningen och det finns för få disputerade lärarutbildare. Värdet av forskning och forskningsanknytning kan inte nog betonas för att ge lärarutbildningen en högre standard och för yrkets fortsatta utveckling. UKÄ påtalar att det finns för lite forskning om förskola och fritids, men även om grundskolan.

Skolforskningsinstitutet har en viktig roll i att ta fram evidensbaserat kunskapsunderlag för skolan. Deras resultat behöver få större spridning.

7.3 Forska och undervisa

Det råder akut brist på behöriga lärare, inte minst ämneslärare i gymnasieskolan, framför allt inom matematik och naturvetenskap men även inom andra ämnesområden. Samtidigt är intresset för lärarutbildningen inte tillräckligt stort. Vi behöver därför hitta nya vägar för att fylla det överhängande behovet av att rekrytera kvalificerade lärare, utan att för den skull dränera kompetens från en annan viktig del av utbildningsväsendet.

Vid våra lärosäten (universitet och högskolor) finns det lärare/forskare med ämnesexpertis, som efter komplettering av grundläggande pedagogisk utbildning, skulle kunna avhjälpa den akuta bristen på behöriga ämneslärare på gymnasiet och dessutom stärka kopplingen mellan gymnasieutbildning, högre utbildning och forskning.

Med starkare forskningsanknytning skulle både läraryrket och lärarhögskolans attraktivitet lyfta. Kristdemokraterna vill stärka lärarakademin och införa möjlighet till kombinationsanställningar, för lärare som forskar på deltid och resterande tid undervisar på sin skola på deltid. Kombinationsanställningen ska möjliggöra formell anställning parallellt som forskare eller lärare på ett universitet eller högskola och som lärare på en gymnasieskola. På så sätt bidrar de till kompetenshöjning i gymnasieskolan och ökad attraktivitet i läraryrket.

Spinoff-effekterna skulle bli många: Det skulle direkt höja ämneskompetensnivån på den berörda skolan och samtidigt peka på en ny karriärväg för pedagoger som vill förkovra sig, och därmed öka läraryrkets status och attraktionskraft. Det skulle också på ett tydligare sätt bidra till att vetenskap och beprövad erfarenhet genomsyrar skolan. Kombinationsanställning mellan högskola/universitet och skola skulle självfallet även direkt minska den akuta lärarbristen. Samtidigt skulle det bidra till att lärosätena får fler lektorer med aktuell praktisk erfarenhet av arbetet i skola, vilket skulle vara till fördel för lärarutbildningen.

7.4 Rätt till fortbildning för lärare

Läroutbildningen måste hålla en hög och god kvalitet. Lika nödvändigt är det med fortbildning av god kvalitet. Kunskaperna om exempelvis metodik, didaktik och pedagogik osv utvecklas fortlöpande och lärare måste kontinuerligt få del av forskning och utveckling. Det behöver även finnas möjlighet att forska inom sitt område. Kristdemokraterna föreslår därför rätt till fortbildning för legitimerade lärare.

I Skolkommissionens slutbetänkande (SOU 2017:35) föreslogs ett nationellt professionsprogram vars övergripande syfte är att främja lärares och skolledares professionella utveckling för att skapa generella förutsättningar för kapacitetsbyggande i skolväsendet. Detta följdes sedan upp av utredningen Med undervisningsskicklighet i centrum (SOU 2018:17). Professionsprogrammet ska ge en nationell struktur för att utveckla, erkänna och använda kompetens i förskolan, skolan och vuxenutbildningen.

Det är viktigt att dessa reformer nu kommer på plats, så att lärare kan förlita sig på god utbildning och fortbildning genom hela arbetslivet. Kristdemokraterna vill införa en skyldighet för skolledare att inventera pedagogers behörighet både för att ta tillvara spetskompetens och särskild kompetens och för att täcka in eventuella förbättringsområden.

7.5 Karriärlärartjänster

Löneläget spelar roll för läraryrkets status. Möjligheterna att göra karriär inom sitt yrke har också betydelse för hur väl skolan lyckas behålla kompetens. Det är viktigt att öka lönespridningen så att en duktig lärare har goda utvecklingsmöjligheter och kan premieras lönemässigt. Vi vill att det ska löna sig att vara en skicklig lärare och vill ge lärarna goda möjligheter till utveckling.

Alliansregeringen införde karriärtjänster som innebär att skickliga lärare kan göra karriär och bli förstelärare eller lektorer, för de som har en examen på forskarnivå (licentiat- eller doktorsexamen). Det har dock inte tillskapats så många lektorstjänster som var den ursprungliga ambitionen. Det finns idag 170 lektorer i det svenska skolväsendet varav cirka 140 i gymnasieskolor³⁶. Kristdemokraternas målsättning är att det ska finnas lektorstjänster på alla gymnasier.

Karriärlärartjänsterna får statligt finansierade lönelöft på 5 000 kronor för förstelärare respektive 10 000 kronor i månaden för lektorer utan att lämna undervisningen och eleverna.

Det är bra att det genom karriärtjänster blir möjligt att utvecklas i yrket och fortsätta vara lärare. Kristdemokraterna menar att karriärlärartjänsterna behöver bli fler samt att de skickligaste lärarna behövs i de skolor som har störst utmaningar. Kristdemokraterna var med och beslutade om att förstelärare som väljer att arbeta i utanförskapsområden ska få ett dubbelt så stort lönepåslag som andra förstelärare, 10 000 kronor.

³⁶ RUT 2020_945 Förstelärare och lektorer

Karriärstegsreformen har lett till att öka lärarnas generella lönenivå och lärarnas löner i förhållande till andra jämförbara yrken. Lärarlönelyftet kommer ytterligare bidra till detta, vilket också var meningen med reformen³⁷.

7.6 Minska den administrativa bördan

Mycket tyder på att de senaste decenniernas resultatförsämringar i den svenska skolan kan förklaras av att den faktiska lärarledda undervisningen har minskat. Tiden för ämnesundervisning trängs undan av fler och fler uppgifter som läggs på lärare. Skolans utökade roll som fostrare, lärare som experter inom ett otal frågor och en ökad administrativ börda gör att allt mer ska rymmas inom den garanterade undervisningstiden. Problemet är att inga andra arbetsuppgifter har tagits bort. Administration och dokumentation har ökat. I en rapport från Lärarförbundet 2019 framkommer att nära fyra av tio lärare överväger att sluta på grund av dokumentationskraven³⁸. Mer än åtta av tio skulle vilja ägna mer tid åt planering och uppföljning av undervisningen. Lärarförbundet menar att dokumentationskraven har blivit ett arbetsmiljöproblem och kräver att en utredning ser över dokumentationskraven. Det är ett förslag, som Kristdemokraterna står bakom. Utredningen bör ta fram förslag till mallar för nationell bedömning.

Lärare måste få tid att vara lärare. För att öka den lärarledda ämnesundervisningen krävs en översyn och renodling av de olika uppgifter och ansvar som lärare har. På en del skolor har till exempel särskilda mentorer anställts, som har ett helhetsansvar för den enskilda eleven, kontakter med hemmet och dylikt.

Kristdemokraterna föreslår också att lärarnas tidsanvändning även i fortsättningen ska ses över, och att det bör lämnas förslag på hur mer tid kan frigöras till planering, kvalitetssäkring och undervisning.

Det behövs fler vuxna i skolan som kan ge avlastning i klassrummen och finnas i korridorerna och på skolgården under rasterna. Kristdemokraterna anförtror till skolledningen att avgöra vilken kompetens som bäst behövs på just den skolan.

Det civila samhället kan i ökad utsträckning bidra till en tryggare skola. Kristdemokraterna vill underlätta för det civila samhället att bidra och delta i skolans verksamhet för att både öka tryggheten i skolan och för att avlasta lärarna. Fler vuxna i skolan ger ökad trygghet på raster och i klassrum. Det kan även vara till hjälp med exempelvis läxläsning.

På en del skolor har man knutit kontakt med lokala idrottsföreningar som organiserar rastaktiviteter. Pulshöjande fysisk aktivitet på rasterna bidrar till större lugn under lektionerna och ökar elevens koncentrationsförmåga och studieresultat.

Det finns många koncept som skolor redan i dag arbetar med såsom exempelvis skolvårdar, elevstödjare, kamratstödjare eller rastvakter. Goda exempel bör spridas. Det väsentliga är att skolan hittar en modell som är evidensbaserad och som avlastar lärarna så att de kan

³⁷https://www.riksrevisionen.se/download/18.78ae827d1605526e94b2daaf/1518435494047/RiR_2017_18_LÄR_ARLÖNER_ANPASSAD.pdf

³⁸<https://res.cloudinary.com/lararforbundet/image/upload/v1583142780/f76cab22b4f9ca1606055bdd1b77e68b/Folder-dokumentation.pdf>

fokusera på att vara lärare samtidigt som man upprätthåller en trygg miljö i skolan för samtliga elever.

Istället för att som idag varje skola tar fram sitt eget systematiska kvalitetsarbete, bör ett uppdrag läggas på Skolverket att ta fram en modell för ökad statlig styrning och ökad likvärdighet i kvalitetsarbetet.

8 Rektorererna är skolans ledare

61. Öppna upp rektorsutbildningen för alla som vill bli rektorer, inte bara för dem som redan har en rektorstjänst
62. Erbjud alla rektorer återkommande fortbildning och handledning, för ett bättre ledarskap
63. Utred vad som krävs för komma bort från dubbelkommandot från stat och kommun och skapa tydligare styrning av skolor

Ett gott ledarskap är en central framgångsfaktor för en skola. Därför är det viktigt att rektorsrollen är attraktiv. Rektor har en mycket viktig roll i hur bra en skola mår. Rektor behöver ha möjlighet att kombinera generell arbetsledning med att vara pedagogisk ledare. Enligt Skolinspektionen är dock rektor ofta inte en aktiv pedagogisk ledare och dessutom ofta otydlig i kommunikationen med lärarna. Lärarna saknar alltför ofta stöd och återkoppling i sitt pedagogiska arbete. Det är därför viktigt att stärka det pedagogiska ledarskapet på landets skolor.

Rektorsutbildningen fungerar idag bra. Den är idag tillgänglig enbart för dem som redan har en rektorstjänst. Kristdemokraterna vill att den ska öppnas även för den som vill bli rektor, som är fallet i Finland. En akademisk utbildning i pedagogiskt ledarskap ska därmed motsvara både den nuvarande statliga befattningsutbildningen och rektorslyftet.

Fördjupad utbildning i pedagogiskt ledarskap ska vara tillgänglig även för den som inte tänkt sig att bli rektor, exempelvis förstelärare. Utbildningen kan också vara lämplig för ledare med erfarenhet av olika verksamheter utanför skolans värld. Sådana kan bidra till att utveckla skolan i positiv riktning, även om erfarenheten visat att ledare från andra sektorer ofta inte blir lika långvariga inom skolans värld. Orsaken till detta bör analyseras.

Rektors ledarskap är av mycket stor betydelse för såväl skolans verksamhet som för den pedagogiska utvecklingen. Kristdemokraternas förslag är att antagningskraven för rektorsutbildning och pedagogiskt ledarskap minst ska vara en filosofie kandidat och två års arbetslivserfarenhet.

Den som tillträtt en tjänst som rektor har ett fortsatt behov av handledning och fortbildning för att utveckla sitt pedagogiska ledarskap. Därför bör alla rektorer återkommande erbjudas fortbildning samt handledning.

Många rektorer upplever sig vara klämda mellan skollagen och statlig styrning och inspektion å ena sidan, och kommunen och dess perspektiv å andra sidan. Kristdemokraterna menar att den utredning som ska göras av huvudmannskapet också bör

utreda vad som krävs för att komma bort från dubbelkommandon som rektorer har att hantera och skapa tydligare styrning av skolan.

Kristdemokraterna vill däremot ge skolledningen stor frihet från politisk detaljstyrning. Rektor måste ha möjlighet att anpassa skolans verksamhet utifrån behov, exempelvis genom gruppindelning, för att ge eleverna det stöd och de utmaningar de behöver. Genom att öka stimulanser för de bästa lärarna att jobba med det svåraste klasserna ska rektor kunna styra utvecklingen. Rektor ska stödja lärarna i deras arbete med att upprätthålla ordning och arbetsro samt leda ett fungerande elevvårdsarbete.

9 Det fria skolvalet

64. Värna ett skolsystem som medger valfrihet och mångfald
65. Nej till köstopp
66. Inför en tidsgräns när köer får bildas, fyra år före skolstart
67. Skolinformation ska spridas vid tiden för köernas bildande, så att alla får samma chans att ställa sina barn i kön
68. Inför ett aktivt och obligatoriskt skolval

Föräldrar och elever har rätt att välja skola. Denna rätt är grundläggande och något som Kristdemokraterna står upp för. Det offentliga ska erbjuda föräldrar och elever möjlighet att fritt välja en skola som passar och välja bort en som inte fungerar.

Ett skolsystem som medger valfrihet och mångfald kan, under rätt förutsättningar, vara kvalitetsdrivande. Det finns också starka rättviseargument för fritt skolval. Ett aktivt skolval kan, rätt använt och konstruerat, vara en faktor som minskar segregationen. Det är betydligt lättare för ekonomiskt svagare familjer att välja en bra skola än att köpa en bostad i det område där skolan ligger.

Utredningen En mer likvärdig skola, (SOU 2020:28) som presenterat förslag om att avskaffa möjligheten för friskolor att ha egna köer, sätter fingret på ett problem. Det är de som redan är mest etablerade i samhället som är ute i så pass god tid att deras barn får chans att gå på de mest populära friskolorna. Kösystemet gynnar dem som bott längre i en kommun och missgynnar nyinflyttade som inte hinner med lika många år i kön. Skolvalets möjligheter bidrar därför till att förstärka en redan kraftig segregation. Alla barn ska ha samma möjligheter att komma in på alla skolor. Men tyvärr har vårt nuvarande skolval visat sig öka på segregationen. Vi måste möta detta faktum med konstruktiva förslag, inte med köförbud.

Istället bör reglerna för hur köer får användas modifieras och informationen till föräldrar bli mycket bättre. Det är avgörande att information om vilka skolor som finns att välja på når alla föräldrar, så att alla har lika möjligheter att göra aktiva val för sina barn och ställa dem i kö om man så önskar. Informationen måste finnas tillgänglig inte bara när skolvalet ska göras, utan redan när det blir tillåtet att ställa sina barn i kön. Vi menar att det är rimligt att korta ner kötiden till fyra år innan skolstart.

I den här diskussionen ligger det faktum att skolors kvalitet idag har för stora variationer. Det är ett stort svek mot barn om de inte får en bra skolgång. Alla skolor ska vara bra skolor. Här måste stora åtgärder sättas in. Om alla skolor är bra kommer viljan att gå i en skola längre bort antagligen att minska, särskilt i de lägre åldrarna. Men att angripa valfriheten utan att ha tacklat kvalitetsskillnaderna innebär en stor orättvisa gentemot landets skolbarn.

En förutsättning för fritt skolval är rätten att etablera skolor. Utan den rätten blir det fria skolvalet bara en chimär. Alla skolor som uppfyller de uppställda kraven på pedagogisk kvalitet ska ha rätt att starta verksamhet. Stor öppenhet ska finnas för olika skolor – huruvida de är privata aktiebolag, idéburna, kooperativ eller offentligt drivna är inte det intressanta. Det väsentliga är kvaliteten i verksamheten och hur de olika skolorna bidrar till att ge eleverna en bra utbildning och en trygg och positiv skolgång.

Lika villkor för olika driftsformer ska eftersträvas. Friskolor ska inte betraktas som komplement till den kommunala skolan, utan som skolor som verkar på samma villkor. Friskolor är den grundläggande förutsättningen för att föräldrar ska kunna välja en skola som passar dem och deras barn. Kristdemokraterna strävar inte efter att friskolorna ska uppnå en viss andel av skolorna eller att en viss andel elever ska gå i en skola med fristående eller offentlig huvudman. Hur många skolor som ska finnas av den ena eller andra sorten ska styras av föräldrar och elevers val. För att uppnå detta krävs att alla skolor möter lika villkor och krav samt att föräldrar och elever kan göra informerade val baserade på korrekt information om skolornas inriktning, resultat och kvalitet samt på deras förmåga att utveckla elevernas kunskap över tid. Därför ska statistik över alla skolors resultat redovisas öppet.

Kristdemokraterna står också upp för rätten att välja en skola med konfessionellt innehåll, utifrån Europakonventionens skydd av föräldrars och barns rätt att tillförsäkras undervisning i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse. Bland de europeiska länderna är Sverige, där en procent av eleverna går i konfessionell skola, extremt i sin låga andel av konfessionella skolor. Detta kan jämföras med Belgien, där 56,8 procent av eleverna går i konfessionella skolor, 76,3 procent i Nederländerna, 37,2 procent i Storbritannien och 20 procent av eleverna i Frankrike. Vi motsätter oss förslag om etableringsstopp för konfessionella skolor. Skolor som inte följer skollagen och läroplanen ska bemötas med inspektion, åtgärdsplan, uppföljning och vid behov indraget tillstånd, inte med generaliserande förbud.

Föräldrar har olika förutsättningar att tillgodogöra sig information om vilken skola som är bäst för ens barn. Att inte kunna tala svenska är ett sådant hinder. Vi anser därför att aktivt och obligatoriskt skolval bör införas, där föräldrar och barn måste ta ett aktivt beslut om val av skola. Kommunerna bär därför ett ansvar för att informera om och bistå med material på olika språk om de skolor som finns att välja inom kommunen. På så vis ökar föräldrars möjlighet att välja skola utifrån likvärdiga förutsättningar.

10 Friskolor

69. Friskolor är viktiga för valfriheten och ska verka på likvärdiga förutsättningar som offentligt drivna skolor
70. Utredda möjligheten till kostnadsfri skolskjuts till fristående grundskolor, så att eleverna får likvärdiga förutsättningar att välja skola
71. En sekretessbrytande regel ska gälla för att kunna jämföra elevunderlag och skolors resultat
72. Öppen redovisning av statistik om skolornas resultat

Enskilda skolor, i dagligt tal friskolor, drivs med offentliga medel. Det är inte tillåtet att ta betalt för utbildningen. Därmed har alla samma möjlighet att välja att gå i en friskola om en sådan finns tillgänglig. Kristdemokraterna är varma förespråkare av rätten att söka sig till friskolor. Vi menar att friskolor är en naturlig del av skolväsendet, inte enbart ett komplement till kommunala skolor. Med friskolereformens genomförande kom valfrihet och mångfald, något som många föräldrar och barn nu tar för givet. En återgång till en skola där man blev placerad utan möjlighet till inflytande vore omöjlig och inte heller önskvärd.

Friskolereformen genomfördes 1992. Sedan dess har både elevantal och elevandel som går i friskola ökat. Idag går 15 procent av alla grundskolebarn och 27 procent av alla gymnasieelever i friskolor. Det finns även fristående förskolor och fritids. Fristående verksamheter finns i alla landets kommuner. Idag finns det fristående grundskolor förutom i ett tiotal kommuner och fristående gymnasieskolor i 99 kommuner.³⁹

Friskolor drivs av aktiebolag, föreningar och stiftelser. Ofta rör sig debatten kring de stora friskolekoncernerna. Kristdemokraterna vill betona vikten av att även de mindre huvudmännen, såsom de idéburna företagen ska verka på samma villkor.

Alla elever, oavsett vilken skola de valt eller vilken huvudman som driver skolan, ska erbjudas så likvärdiga villkor som möjligt. Det gäller också skyldigheten att ta emot elever oavsett om eleven behöver särskilt stöd. Likabehandlingsprincipen, att fristående och kommunala skolor ska ha lika villkor för att bedriva sin verksamhet, är viktig. Det är skolans kvalitet, inte driftsformen eller vem som är huvudman, som ska avgöra skolans vara eller icke vara.

Vad är då god kvalitet? Enligt vår mening är en bra skola en skola som hjälper varje elev att utvecklas så långt som möjligt utifrån elevens egna förutsättningar. Eftersom elever är olika och har olika förutsättningar kan olika skolor vara bra för olika elever. Alla elever ska behandlas lika i det avseendet att de ska möta och bedömas utifrån samma kunskapsmål – samma normer och samma krav. Men vägarna, metoderna och insatserna för att nå målen kan se olika ut. Därför behövs mångfald på skolområdet och det är viktigt att skolor behandlas lika.

Skolverket har rapporterat om minskad likvärdighet mellan olika skolor och mellan elever. Det innebär att elever inte ges likvärdiga möjligheter. Om minskad likvärdighet enbart beror på att de bästa skolorna blivit bättre vore det en sak. Dessvärre finns det skolor som blivit sämre, där en stor andel av eleverna går ut utan gymnasiebehörighet. Det kan finnas flera olika förklaringar till att en enskild skola uppvisar bristande resultat, exempelvis att skolan tagit emot många nyanlända flyktingbarn. Skolor med stora utmaningar behöver lyftas.

Idag har en elev som sökt till fristående förskoleklass, grundskola eller grundsärskola inom kommunen inte rätt till kostnadsfri skolskjuts. Kommunen ska dock anordna skolskjuts för en sådan elev om det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen. Denna skrivning utgör ett hinder mot det aktiva skolvalet.

I Förordning (1991:1120) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor står att för en elev som har rätt till studiehjälp enligt studiestödslagen, ska den kommun som är elevens hemkommun,

³⁹ <https://www.friskola.se/vara-fragor/friskolornas-historiska-utveckling/>

ansvara för elevens kostnader för dagliga resor mellan bostaden och skolan om färdvägen är minst sex kilometer. Denna förordning gäller för gymnasiet, men inte för elever i grundskolan.

Kristdemokraterna verkar för likvärdiga förutsättningar mellan fristående och kommunala skolor. Därför vill vi utreda möjligheten till kostnadsfri skolskjuts till fristående grundskolor, så att eleverna får likvärdiga förutsättningar att välja skola.

10.1 Bekämpa problem, var de än förekommer

I vissa läger utmålas friskolors möjlighet att ta ut vinst som ett stort problem. Vinster är en förutsättning för att en kommun eller ett företag ska kunna utveckla verksamheten, investera i lokaler och personalens kompetens, motsvarande kommunallagens krav på god ekonomisk hushållning, med ett visst överskott. Det är dålig kvalitet som ska bekämpas, vare sig den påvisas hos kommunala eller oseriösa aktörer, inte vinst eller bolag i sig. Vi vill istället betona vikten av tydliga kvalitetskriterier, bra uppföljning och tillsyn. Valfrihet och mångfald innebär ökad kvalitet, ökad makt åt den enskilde och fler arbetsgivare att välja på för den anställda.

I en Kammarrättsdom från december 2019⁴⁰ läggs fast att fristående skolor får hålla uppgifter om betyg och elevsammansättning hemliga i de fall där det bara finns en fristående skola i kommunen. Anledningen till beslutet är att utlämnande av dessa uppgifter skulle kunna medföra att friskolorna får lida ekonomisk skada. Detta går emot friskolereformens grundtanke om att skolor ska konkurrera med varandra. För att det ska vara möjligt måste data kunna jämföras. Detta är viktigt att komma tillrätta med. Offentlighets- och sekretesslagen förses med en ny bestämmelse eller med ett undantag. En sekretessbrytande regel skulle göra det möjligt för Skolverket att få uppgifter om friskolors elevsammansättning och betygsättning som behövs för skolutveckling, det nationella informationssystemet eller för att fördela statsbidrag. Detta är viktigt även för att föräldrar och elever ska kunna fatta informerade beslut om val av skola.

Friskolor får lika lite som en kommunal skola efterfråga referenser på barn. Friskolor får, om man inte kan ta in alla barn i kön, ha urvalsgrunder som Skolinspektionen godkänt, till exempel kötid och syskonförtur. För Kristdemokraterna, som värnar om friskolors möjlighet att på likvärdiga villkor verka på den svenska skolmarknaden, är varje avsteg från reglerna helt oacceptabelt.

11 Vägen till vidare studier och yrkesliv börjar tidigt

73. Bättre studie- och yrkesvägledning med   ○ Vidgade perspektiv på arbetsmarknad redan från lågstadiet○ Fler möten med yrkes- och studievägledare, enskilt och i grupp○ Tydligare koppling till elevens intresse och fallenhet och arbetsmarknadens behov

⁴⁰ <https://skolvarlden.se/artiklar/ny-dom-friskolor-far-halla-betygsuppgifter-hemliga>

En av de största utmaningarna vi har är att skapa förutsättningar för att tillgodose både privata och offentliga arbetsgivares behov av personal med rätt utbildning och kompetens. För att säkra kompetensförsörjningen är det väsentligt att samverkan mellan skolan och näringslivet ökar. De elever som går i skolan idag är framtidens medarbetare och entreprenörer.

Mycket skulle vinnas genom att ge barn och ungdomar en bredare och mer mångfasetterad bild av den bredd av yrkesinriktningar som arbetslivet erbjuder. Det kan vara för sent att i årskurs 9, inför gymnasievalet, börja fundera över vad man skulle vilja arbeta med, hur man kan nå dit och vilka andra alternativ som skulle kunna vara tänkbara efter givna förutsättningar. Det är därför bra att många skolor redan på lågstadiet, exempelvis bjuder in föräldrar att berätta om sitt jobb. Återkommande presentationer av företrädare för olika yrken kombinerad med den nu återinförda PRAO:n är också viktigt. Det bör kompletteras med fler möten med studie- och yrkesvägledare i grupp och enskilt. Skolans samverkan med det lokala näringslivet måste också förbättras. En ökad samverkan gynnar såväl företagen som skolan. Det är viktigt att eleverna blir inspirerade av näringslivet och de möjligheter som finns i företagande. Näringslivet kan vara en viktig resurs i klassrummet genom att företagsamma människor bjuds in till skolan för att berätta sin historia i skolan eller genom att låta elever och studenter jobba med uppdrag i företagen. Detta gäller i lika hög utsträckning för arbetsgivare inom offentlig sektor. Det skulle ge barn och ungdomar en bättre helhetsbild av arbetsmarknaden och olika valmöjligheter. På så sätt skulle fler elever kunna undvika felval till gymnasium och högre utbildning och snabbare komma ut i arbetslivet.

Studie- och yrkesvägledarnas uppdrag behöver förändras. Idag uppfattas det till stor del gå ut på att ge eleven vägledning fram till drömyrket, oavsett elevens personliga förutsättningar eller arbetsmarknadens behov. Vägledningen behöver i högre utsträckning utifrån elevens/studentens intresse och fallenhet rikta in sig mot lämpliga studier eller yrkesutbildning kopplat till arbetsmarknadens behov. Informationen behöver starkare kopplas till inom vilka sektorer och yrkesområden det finns möjligheter att få jobb.

I det livslånga lärandet har studie- och yrkesvägledningen stor betydelse även inom vuxenutbildningen.

12 Det livslånga lärandet – aldrig för sent!

- 74. Öppna möjligheterna för att läsa vidare på högskola efter yrkeshögskola
- 75. Gör det möjligt att läsa in ett nytt gymnasieprogram på komvux för att byta yrkesbana

Människor är olika. Vi ser olika ut. Vi har olika talanger. Vi utvecklas olika. En del mognar snabbt, tar till sig skolundervisningen direkt och har tidigt ett utstakat mål för vad man vill ägna sig åt resten av livet. Andra är intresserade av allt och har svårt att bestämma sig för vilket yrke man ska satsa på och kanske byter karriär flera gånger under livet. Somliga behöver tid och mycket stöd för att kämpa sig igenom grundskolan och klarar ändå inte gymnasiebehörighet, men kan längre fram i livet få motivation att ta igen det man missat.

Ytterligare andra behöver byta yrkesbana på grund av sjukdom, funktionsnedsättning eller arbetslöshet, men saknar behörighet.

Ingen ungdom eller vuxen i yrkesverksam ålder ska behöva hamna i en återvändsgränd när det gäller möjligheten att få en grundläggande behörighet och komma vidare i studier och yrkesutbildning.

Sverige har kommit långt i synen på det livslånga lärandet. Det ska vara möjligt att återgå till studier för att bygga på sin kompetens när det behövs. Med Komvux, folkhögskolor och lärcenter utspridda i snart sagt hela landet kan i stort sett vem som helst återuppta sina studier. Många kan ha tidigare upplevelser av misslyckande med i bagaget. För dem kan den specifika vuxenpedagogik som utvecklats på folkhögskolor och i Komvux bidra till att bygga upp självbilden och tilltron till sin egen förmåga att studera.

Det finns dock några återvändsgränder som behöver byggas bort. Varje människa är unik och har unika förmågor. Kristdemokraterna vill stödja människors rätt att få utveckla sina förmågor så att vi alla kommer till vår rätt i samhället. Därför vill vi öppna möjligheterna att göra nya val och byta karriär.

En person med ofullständiga grundskolebetyg kan gå in på en lärlingsutbildning och senare i livet komplettera sin behörighet och gå vidare. En person med yrkesinriktat gymnasieprogram kan gå vidare till yrkeshögskola, men idag är vägen stängd att därifrån gå vidare. Kristdemokraterna vill att det ska gå att validera och komplettera sina betyg efter yrkeshögskola för vidare högskole- eller universitetsstudier.

Det har inte heller varit möjligt för någon med ett genomgången gymnasieprogram att via Komvux läsa in ett annat, exempelvis att efter ett teoretiskt gymnasieprogram kunna läsa in ett yrkesinriktat eller vice versa. Omval kan idag göras under gymnasietiden, men inte efter. Här behöver olika perspektiv vägas mot varandra. Det är inte samhällsekonomiskt försvarbart att en person staplar olika utbildningar på varandra, men det är inte heller försvarbart att driva en person in i en återvändsgränd av arbetslöshet på grund av ett system där man som femtonåring gjort ett felval till gymnasiet, eller något som visar sig inte funka tjugo år senare. Det är exempelvis stor brist på arbetskraft inom de gröna näringarna. För att gå en utbildning inom gröna näringar på yrkeshögskolan ska du ha gått ett naturbruksgymnasium. Att jobba inom gröna näringar är något man ofta kommer på senare i livet men har man då redan en annan gymnasieutbildning i bagaget kan man inte komma in på yrkeshögskolans program.

Detta understryker vikten av Kristdemokraternas betoning av en studie- och yrkesvägledning som tydligare kopplas till personens intresse och fallenhet vägt mot arbetsmarknadens behov. Särskilt fokus kan där behöva läggas vid elever som gått särskola, och vad de möter för särskilda hinder att komma ut i arbetslivet.